ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО

Кафедра економіки та менеджменту

Завидівська О. І.

ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

з навчальної дисципліни

„МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ”

галузь знань 07 „Управління та адміністрування”
спеціальність 73 „Менеджмент”
рівень освіти – бакалавр
факультет туризму

Львів – 2020

Семінарське заняття №1

Тема 1. Міжнародна економічна система (МЕС) та міжнародні економічні відносини (МЕВ)

1. Основні питання теми:

1. Міжнародний поділ праці (МПП) як основа МЕС
2. Основні форми МПП: міжнародна спеціалізація та міжнародне кооперування виробництва
3. Етапи та особливості розвитку світового господарства.
4. Сутність, предмет на структура МЕВ

2. Додаткові запитання:

1. Чим пояснюється розподіл міжнародної економіки на міжнародну макроекономіку та міжнародну макроекономіку?
2. Яким чином розвиток МЕВ впливає на динаміку економічного розвитку окремих країн?
3. Визначте позитивні та негативні наслідки відкритості економіки.
4. Назвіть фактори, які визначають процес інтернаціоналізації економіки на початку нового тисячоріччя.
5. Охарактеризуйте основні етапи розвитку світового господарства і МЕВ.
6. Охарактеризуйте основні елементи системи міжнародних економічних відносин.
7. Як змінюється місце та роль національної економіки в сучасній системі світогосподарських зв'язків?
8. Назвіть та охарактеризуйте основні особливості і протиріччя сучасного економічного розвитку.
9. Охарактеризуйте об'єкт дослідження світової економіки та його відмінність від міжнародної економіки та міжнародних економічних відносин

3. Питання для дискусії:

1. Іноді міжнародною економікою вважають лише зовнішньоекономічні зв'язки між державами, міжнародні економічні відносини. Надайте свої за та проти такого підходу.
2. Чи має економічний зміст кооперування у такому факторі виробництва як земля? Аргументуйте свою відповідь.
3. Відомо, що визначення «світове господарство» («світова економіка») є дискусійним. Спробуйте проаналізувати сутність і головні риси «національного господарства» («національної економіки») і «світового господарства» («світової економіки»), як явищ та відповідних їм понять.
4. В чому полягає взаємозв'язок між формами МЕВ? Наведіть конкретні приклади.
5. Наведіть приклади із міжнародної економічної діяльності, які б відповідали тому чи іншому рівню розвитку МЕВ. Еволюційність послідовності у рівнях розвитку МЕВ.

6. Відомо, що розвитку МЕВ притаманна сукупність протиріч. Спробуйте систематизувати відомі вам протиріччя, визначивши для цього ті чи інші ознаки.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1

Вкажіть, до яких відомих Вам факторів, що впливають на розвиток міжнародного поділу праці, слід віднести наведені нижче ознаки.

1) Уряд Туреччини заохочував надходження іноземного капіталу до економіки країни, широко розгорнулася діяльність спільних фірм з участю іноземного капіталу. Відбувалися глибокі перетворення у сільському господарстві. Створювалися рентабельні капіталістичні ферми на базі поміщицьких та заможних селянських господарств. Водночас занепадали середні та дрібні селянські господарства. В країні зростало безробіття; десятки тисяч турків у пошуках роботи виїхали у Західну Європу. Визначальним в історії Туреччини став курс нової стратегії розвитку, вперше сформульований у 1980 р. економістом Тургутом Озалом. У вересні того ж року відбувся черговий військовий переворот. Стратегія розвитку почала активно втілюватися в життя після повернення армії у казарми.

2) Мережа науково-дослідних, конструкторських, проектних інститутів, а також дослідних підрозділів вищих навчальних закладів функціонує з метою виробництва, розповсюдження і впровадження в практику наукових знань, реалізації єдиної науково-технічної політики. Розвинутий науково-технічний потенціал є також визначальною передумовою для встановлення і ефективного розвитку міжнародних науково-технічних зв'язків.

3) Значну роль у суспільному виробничому процесі відіграють підприємці як продуктивна сила суспільства. Підприємці беруть на себе ініціативу поєднання ресурсів землі, капіталу і праці в єдиний процес виробництва суспільного продукту для сукупного ринку. Виконуючи роль «свічки запалювання» і каталізатора, підприємці поряд з провідними ресурсами праці є рушійною силою виробництва. Вони також є посередниками, об’єднуючи інші ресурси для здійснення ефективного процесу виробництва.

5. Тематика рефератів

1. Специфіка взаємодії національних та інтернаціональних факторів розвитку.
2. Великі географічні відкриття – передумови для міжнародного поділу праці.
3. Передумови та фактори розвитку міжнародного поділу праці.
4. Основні напрямки розвитку міжнародної спеціалізації виробництва.
5. Сутність та види міжнародної виробничої кооперації.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №2
Тема 2. Середовище МЕВ

1. Основні питання теми:

1. Сутність та особливості середовища МЕВ
2. Характеристика факторів політико-правового середовища
3. Характеристика факторів економічного середовища
4. Характеристика факторів соціально-культурного середовища
5. Характеристика факторів інфраструктурного середовища

2. Додаткові запитання:

1. Охарактеризуйте складові та напрями впливу міжнародного середовища на міжнародний розвиток.
2. Що на сучасному етапі розвитку світової економіки є вирішальним стимулом розвитку країни?
3. Охарактеризуйте основні правові системи сучасності.
4. Дайте визначення економічного середовища та міжнародного економічного середовища. В чому полягають їх особливості?
5. Наведіть та охарактеризуйте географічні та природно-кліматичні чинники міжнародного економічного середовища.
6. Розкрийте структуру природно-ресурсного потенціалу та його місце в розвитку світової економіки.
7. Які підходи до класифікації країн світу Ви знаєте та в чому переваги їх класифікації за соціально-економічними моделями?
8. Яким чином емоційна участь та емоційна нейтральність впливають на характер господарської діяльності економічних суб'єктів?
9. У чому полягає специфіка розподілу й використання інфраструктури енергетики між країнами світу та які перспективи її динаміки?
10. Розкрийте структуру й особливості транспортної складової інфраструктури МЕВ.
11. Які особливості, місце й перспективи інформаційних ресурсів в інфраструктурі МЕВ?

3. Питання для дискусії:

1. Яким чином політико-правове середовище в країні впливає на рівень її економічного розвитку?
2. За останні 10 років відбулося поліпшення економічної ситуації у країнах, що розвиваються. На вашу думку якими факторами це викликано?
3. Що стимулює постсоціалістичні країни до економічної інтеграції – процесу, що все більше набуває глобального характеру?
4. На вашу думку, яка схема класифікації країн може претендувати на єдино правильну?
5. Традиційно виділяють політико-правове, економічне та соціально-культурне середовище розвитку МЕВ. Поміркуйте над іншими варіантами структуризації середовища.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1

З'ясуйте, до якого середовища розвитку МЕВ слід віднести наступні визначення:

1) Способи впливу держави, за яких необхідний суспільству результат досягається шляхом прямого наказу (обов'язкового припису) компетентного органу, який підлягає виконанню суб'єктом МЕВ незалежно від того, вигідне це виконання йому економічно, чи ні (заборона окремих видів експорту та імпорту; ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій; застосування технічних, санітарних, фітосанітарних, ветеринарних, екологічних стандартів та вимог; встановлення державної монополії на експорт/імпорт окремих товарів тощо.

2) Прискорений розвиток вугільної промисловості України вбачається гарантом її енергетичної та економічної незалежності, а тому потребує фінансової підтримки держави. Окремі твердження про недоцільність розвитку вугільної промисловості із-за низьких якісних характеристик власного вугілля, економічної невигідності його використання, великих матеріальних і фінансових витрат є не досить обґрунтованими в контексті національної безпеки. Зважаючи на значні запаси в нашій державі вугілля, цей стратегічний ресурс може сприяти піднесенню рівня забезпечення енергетичної безпеки України.

3) Радикальні зміни у трудовій сфері, зумовлені економічними реформами в країні, об'єктивно вимагають перегляду існуючих методологічних підходів, урахування вже на етапі організації дослідження нових чинників, головними з яких є багатоманітність форм власності, нові управлінські практики, тиск ринку робочої сили, а також руйнування попередніх моральних норм праці та конституювання нового трудового етносу, нової сукупності ціннісних орієнтацій.

4) Широке застосування роботів з жорсткою програмою дії і роботів, керованих операторами знайшли своє застосування в машинобудуванні, виробництві електронники, і інших виробництвах з використанням різного роду конвеєрного виробництва. Таких компаній можна віднести гіганта машинобудування компанію «Тойота». У її виробництві застосовуються перших два типи роботів
на виробництві і третій тип в організації виробництва автомобілів, танкерів і т.д. Використання даних технологій дозволило скоротити час на виробництво одиниці продукції, а також заощадити фінансові кошти.

5. Тематика рефератів

1. Основні періоди та особливості розвитку світового господарства.
2. Особливості формування сучасних міжнародних економічних відносин.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №3

Тема 3. Міжнародна економічна діяльність (МЕД)

1. Основні питання теми:

1. Основні риси розвитку МЕД
2. Методологічна база дослідження МЕД
3. Економічні інтереси та економічні закони сучасної МЕД

2. Додаткові запитання:

1. Розкрийте особливості методології світової економіки як наукової дисципліни.
2. Яким чином наукові та ненаукові методи аналізу можуть бути використані в процесі дослідження світового господарства?
3. У чому полягають відмінності між національними економіками в системі світового господарства?
4. Яка визначна риса найпомітніше відрізняє розвинуті країни від інших?
5. Яким чином можна визначити місце конкретної держави в системі світового господарства?
6. З'ясуйте роль економічних інтересів у міжнародному співробітництві.
7. Доведіть об'єктивний характер економічних законів сучасної міжнародної економічної діяльності.

3. Питання для дискусії:

1. Спробуйте зробити порівняльний аналіз взаємодії політики і економіки у рамках національних господарств та у світовому господарстві.
2. Вам відомі різні підходи до систематизації (групування) країн світу. Визначити теоретичне і практичне значення такої систематизації для МЕВ. Які найбільш важливі ознаки систематизації країн?
3. Показники ВВП та ВНП звичайно не збігаються. Розвинуті країни, що одержують значне позитивне сальдо від зовнішньої торгівлі і приток дивідендів від капіталу вкладеного за кордоном, мають показники ВНП вища, ніж ВВП. Проте іноді високо розвинута країна має протилежну ситуацію. Наприклад, США в 1999 р. мали показники ВНП 8351 млрд. дол. США, а ВВП – в 8709 млрд. дол. США. Чим це можна пояснити?
4. Враховуючи взаємозв'язок секторів економічної діяльності, поясніть, на що могла бути направлена стратегія уряду країну, який робив ставку на збільшення темпів зростання експорту?
5. Чи має сенс міжнародне порівняння рівня життя в окремих країнах по показнику рівня доходів на душу населення, беручи до уваги, що різниця в цінах на товари в різних країнах здебільшого залежить від штучних бар'єрів на шляху торгівлі.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь на поставлені запитання.

Велика депресія і погляди економістів на природу криз

Велика депресія 30-х років стала найбільшою економічною катастрофою в сучасній історії. Протягом 1929-1932 рр. промислове виробництво в усьому світі було в значній мірі згорнуто, скоротившись майже наполовину в США, на 40 % - у Німеччині, приблизно на 30 % - у Франції і «лише» на 10 % - у Великобританії, де економічний криза почалася ще в 20 -х роках. Розвинені країни зіткнулися також з унікальною за своїми масштабами дефляцією, в результаті якої ціни впали майже на 25% у Великобританії, трохи більше 30 % - у Німеччині і США, і більш, ніж на 40 % - у Франції. Однак найбільші втрати людського капіталу виражалися в безробітті. У 1933 р. безробіття в США охопило 1/4 всієї сукупної робочої сили. У 30-ті роки катастрофічне зростання безробіття пережила також Німеччина. Велика депресія стала глобальним явищем, перекинувшись з розвинених країн у країни, що розвиваються. Чим же була викликана настільки великомасштабна, всеосяжна криза? Економісти, історики та суспільствознавці ніколи не відчували дефіциту гіпотез для відповіді на це питання. Велика депресія в набагато більшій мірі, ніж будь-яка інша подія, стала стимулом для розвитку макроекономіки. Кейнс був першим, хто дав раціональне пояснення цьому феномену. Головним чинником, який призвів до депресії, він вважав коливання у впевненості інвесторів щодо майбутнього. У своїй «Загальної теорії» він проаналізував макроекономічне середовище, що дозволило пояснити хронічне безробіття того часу, а також запропонувати дії щоб перетворити фіскально-грошову політику в знаряддя антикризової боротьби. Покоління потому Мілтон Фрідмен, лауреат Нобелівської премії, а також його співавтор Анна Шварц в якості головної причини вказували надмірно сильну політику стримування економічного зростання, що практикувалась в Сполучених Штатах в 1929-1933 рр. .. У їх спільній праці вони стверджують, що всі заходи щодо зміни грошової політики, спрямовані на боротьбу з наростаючим валом банківських банкрутств початку 30-х років, закінчилися повним провалом, внаслідок чого грошова політика незмогла протистояти переростанню звичайного спаду в рамках ділового циклу в катастрофічну депресію.

Ще одне пояснення було запропоновано Пітером Теміном з Массачусетського технологічного інституту, який стверджував, що Велика депресія з'явилася запізнілим результатом першої світової війни. Як і у випадку з більшістю інших проблем економічної теорії, не існує якого-небудь загальноприйнятого погляду на причини Великої депресії і природу її механізмів. Водночас є кілька різних підходів, кожен з яких фокусує увагу на одному з аспектів кризи і частково пояснює цей безумовно складний макроекономічний феномен. Ще один напрямок з'явилося в цій дискусії зовсім недавно. Прихильники теорії реального ділового циклу твердять, що й кейнсіанці, і монетаристи невірно вказують джерела потрясінь в економіці. На їх думку, пояснення спостережуваних економічних флуктуації лежить не в сфері попиту або політики, а в технологічних шоках. Інші економісти, що належать до так званих «неокейнсіанців», прагнуть створити більш життєздатну теоретичну базу для основоположних ідей Кейнса (ринкова економіка не є автоматично регульованою, номінальні ціни і зарплата реагують недостатньо швидко для того, щоб постійно приводити до повної зайнятості, державне втручання здатне допомогти стабілізації економіки).

Сьогодні, через 45 років після смерті Кейнса, що пройшли в запеклих суперечках, коли вже досягнуті значні результати в розвитку теорії макроекономіки, може бути зроблений один безперечний висновок. Навіть враховуючи той факт, що «Загальна теорія» була епохальним внеском у науку, вона не може бути визнана всеосяжною. Увага Кейнса була зосереджена на потрясіннях в економіці, що відбуваються в результаті зрушень в інвестиційному процесі; тепер ми знаємо, що економіка також здатна плавно пристосуватися до несприятливого потрясіння, іншими словами, вона не в змозі підтримувати високий обсяг випуску і низький рівень безробіття.

Тепер ми знаємо, що адаптаційні здатності економіки значною мірою залежать від її економічних інститутів, а останні значно розрізняються по країнах. Таким чином, аналіз економічних коливань можливий, коли охоплює все різноманіття причин і результатів.

Запитання:

1. Чим характеризувалася Велика депресія?
2. Як різні економісти пояснюють причини Великої депресії? З яким із пояснень Ви б погодилися і чому?
3. У чому полягають основні відмінності поглядів кейнсіанців і монетаристів на джерела потрясінь в економіці?
4. Які з причин спадів в економіці, позначених в кейсі, здаються Вам найбільш ймовірними? Аргументуйте вашу відповідь.

5. Тематика рефератів

1. Особливості динаміки розвитку економіки розвинутих країн.
2. Основні економічні проблеми країн, що розвиваються.
3. Основні риси країн з перехідною економікою.

 Література: [1-5]

 ПІДСУМКОВА КОНТРОЛЬНА РОБОТА ПО ТЕМАМ 1-3.

Семінарське заняття №4

Тема 4. Світовий ринок товарів і послуг

1. Основні питання теми:

1. Сутнісна характеристика світового ринку
2. Класифікація товарів і послуг на світовому ринку
3. Економічна основа та теорії розвитку міжнародної торгівлі

2. Додаткові запитання:

1. Надайте сутнісну характеристику світового ринку.
2. Визначте особливості територіальної структури світового ринку.
3. Охарактеризуйте основні елементи функціональної структури світового ринку.
4. Які товарні класифікації та номенклатури використовуються у МЕВ?
5. Назвіть основи теорії міжнародної торгівлі.
6. У чому полягає сутність класичної теорії міжнародної торгівлі?
7. На чому заснований подальший розвиток класичної теорії міжнародної торгівлі?
8. Чим відрізняються теорії абсолютних і порівняльних переваг у міжнародній торгівлі?
9. У чому полягає зв'язок між теорією співвідношення факторів виробництва, теорією вирівнювання цін та парадоксом Леонтьева?
10. Охарактеризуйте історичне місце та значення міжнародної торгівлі у процесі формування світового господарства.

3. Питання для дискусії:

1. Товар, який знаходиться на світовому ринку в фазі обміну, виконує інформаційну функцію. Як це пояснити?
2. У чому полягає зворотній вплив світового ринку на виробництво товарів та послуг?
3. У чому полягають якісні відмінності між товаром та послугою?
4. Дайте характеристику змін у світових товарних потоках у другій половині XX ст. та розкрийте їхні чинники.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Уважно прочитайте текст кейсу та надайте відповіді на запитання.

«Торгівля Шрі-Ланки»

Шрі-Ланка, що в перекладі означає «блискуча земля» є острівною державою біля південного краю півострова Індостан, площею 65,5 тис. км2 та з населенням понад 16 млн. осіб. Характеризується гарячим тропічним кліматом

з двома періодами мусонів, але в гірських районах досить прохолодно, бувають заморозки. Відома в Європі під назвою Цейлон від початку XVI ст. і до 1972 р. Шрі-Ланка за багатьма аспектами є типовим прикладом більшості країн, що розвиваються: низький дохід на душу населення (близько 420 дол. США на рік), значна залежність від експорту небагатьох сировинних товарів, недостатня валютна виручка для закупівлі необхідного споживчого та промислового імпорту й високий рівень безробіття. Але за деякими показниками якості

життя вона займає досить високе місце: рівень грамотності (87%) – один із найвищих в Азії; рівень харчування, медичного обслуговування та розподілу доходів – один із найвищих у «третьому світі»; середня очікувана тривалість життя (71 рік) є однією з найвищих у слаборозвинутих країнах (СРК); темпи зростання населення, які становлять в останнє десятиліття 1,5% на рік – серед найнижчих у світі.

Хоча Шрі-Ланка досягла незалежності лише 1948р., у неї є тривала документована історія міжнародної торгівлі: цар Соломон посилав свої галери
у Шрі-Ланку для купівлі дорогоцінних каменів, слонів та павичів, країна посилала своїх послів імператорові Клавдію в Римську імперію, а пізніше встановила торгові відносини з Китаєм. Одна за одною європейські держави завойовували острів, щоб одержувати продукти, яких у них не було (корицю, гвоздику, кардамон, чай, каучук, кокосові горіхи та ін.). З моменту досягнення незалежності Шрі-Ланка розглядала політику міжнародної торгівлі як засіб, що сприяє розв'язанню проблем дефіциту іноземної валюти, надзвичайної залежності від одного продукту та одного ринку і недостатнього росту обсягів виробництва та зайнятості. До 1975 р. понад 1/2 валютної виручки в країну надходило від продажу чаю. Це робило її уразливою з двох боків. По-перше, світовий попит на чай зростав не так швидко, як на багато інших товарів, особливо промислових. По-друге, ціни на чай зазнають значних коливань залежно від урожайності або у зв'язку зі стихійними лихами у будь-якій країні – експортері чаю. Були випадки, наприклад, коли оптова ціна чаю з року в рік змінювалась на 90%. Оскільки Шрі-Ланка колись була англійською колонією, то і після 1948 р. третина її експорту надходила у Великобританію. Це робило країну потенційно уразливою перед англійськими політичними вимогами та економічними спадами. З 1948 р. до 1960 р. Шрі-Ланка майже не намагалася змінити ступеня своєї залежності від експорту чаю, каучуку, кокосових горіхів для оплати імпорту продуктів харчування та промислових товарів. З 1960 р. і до зміни уряду в 1977 р. акцент робився на обмеженні імпорту для стимулювання місцевого виробництва та економії іноземної валюти. Надалі увагу було звернено на розвиток нових галузей, які могли б експортувати частку своєї продукції, і таким чином заробляти валюту.

Рішення про розвиток експорту нетрадиційних товарів ставить питання про те, які це мають бути товари і як змусити фірми продукувати їх для закордонних ринків. У 1977 р. новообраний уряд Шрі-Ланки вжив численних
заходів до пом'якшення обмежень на імпорт, щоб визначити, де є конкурентні
переваги. Влада вважала, що галузі, які витримали конкуренцію з імпортом, виявляться найбільш конкурентоспроможними на експортних ринках. Відділ розвитку експорту міністерства промисловості досяг значних результатів у створенні методики визначення продукції, яка придатна для розробки та просування на експорт.

Одним із шляхів вибору товарних груп було виявлення нетрадиційних товарів, які вже експортувалися в незначному обсягу. Відділ розвитку експорту (ВРЕ) намагався також віднайти інші товари, які мали потенційні дані для конкуренції за кордоном. Спочатку було визначено товари, для виробництва яких необхідна велика кількість низько кваліфікованої та кваліфікованої робочої сили, тому що: 1) собівартість робочої сили у Шрі- Ланці була низькою; 2) робоча сила мала досить пристойний освітній рівень; 3) рівень безробіття та неповної зайнятості був високим. ВРЕ звузив цю групу товарів так, щоб до неї входили тільки вироби, для виробництва та упакування яких країна мала місцеві сировинні матеріали. Це розглядалось як важливий показник конкурентоспроможності, оскільки було надто дорого імпортувати матеріали для переробки та експорту.

Нарешті ВРЕ дослідив кон'юнктуру на ринках, де Шрі-Ланка мала найбільші можливості збуту. Дослідження базувалось на аналізі попиту на ринках двох типів: 1) на тих, де країна має особливі ринкові пільги і, таким чином, мінімальні торгові бар'єри; 2) на близько розташованих до Шрі-Ланки ринках, що обслуговуються з мінімальними транспортними витратами. Було виявлено 17 пріоритетних товарів залежно від їх експортного потенціалу та вигод, які передбачалися для країни. До пріоритетних видів

товарів було віднесено такі: перероблений чай (у пакетах та розчинний); готовий одяг (сорочки, піжами та сукні); хімічні похідні кокосової олії; харчові жири; велосипедні шини та камери; інші гумові вироби, наприклад автомобільні шини та камери, а також парусинове взуття, консервовані ананаси, керамічні вироби, морепродукти (омари та креветки), вироби місцевих виробників та дорогоцінні камені.

Визначення найбільш конкурентоспроможних галузей спонукало деяких бізнесменів розглянути можливість капітальних вкладень у нові галузі. Крім того, уряд започаткував зони промислового розвитку. Компанії, що займалися виробництвом у цих зонах та експортували з них свою продукцію, могли розраховувати на звільнення від податків протягом 10 років та одержання податкових пільг на 15 років залежно від розміру інвестицій та кількості робітників. Вони могли також ввозити товари та комплектуючі вироби без оплати податків на імпорт у момент ввезення. Першими промисловцями, які скористалися цими стимулами, були виробники текстильних виробів та взуття, які мали доступ на американський та європейські ринки. Державну підтримку дістали також такі види бізнесу, як виробництво полівінілхлоридної плівки, ковдр, пристроїв введення інформації. Шрі-Ланка також обмежила ввезення великих споживчих товарів, але дозволила безперешкодне ввезення невеликих виробів, наприклад наручних годинників, вважаючи, що їх так чи інакше ввезуть контрабандою.

В результаті у Шрі-Ланці внаслідок появи нових галузей частка обробної промисловості у загальному експорті зросла, а частка виробництва чаю впала, відбулося також розосередження експортних ринків; усе більшого значення стали набувати ринки США, Східно-азіатського регіону (САР), Німеччини та Індії. Якщо колись третина експорту надходила до Англії, то тепер жодна з країн не одержує більше 15 % продукції Шрі-Ланки.

Запитання до кейсу:

1) На які теорії торгівлі спиралися ланкійські посадові особи, розробляючи торгову стратегію своєї країни?

2) Чому Шрі-Ланці або будь-якій іншій країні недостатньо товарів та послуг, що виробляються на її території? Чому їм взагалі необхідно торгувати?

3) З якими ризиками може стикнутися в майбутньому Шрі-Ланка, якщо вона буде намагатися стати більш незалежною від зовнішнього середовища?

4) Які, на вашу думку, фактори економічного розвитку слід контролювати уряду Шрі-Ланки, щоб запобігти зниженню ролі торгівлі товарами в міжнародному бізнесі?

5. Тематика рефератів

1. Сутність теорії абсолютних переваг, її позитивні та негативні риси.
2. Теорія порівняльних переваг, її значення та недоліки.
3. Теорія співвідношення чинників виробництва, передумови її обґрунтування та висновки здійснення її тестування В.Леонтьєвим.
4. Альтернативні теорії міжнародної торгівлі.
5. Сутність зовнішньої торгівлі та її особливості на сучасному етапі.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №5
Тема 5. Міжнародна торгівля в системі МЕВ

1. Основні питання теми:

1. Сутність та значення міжнародної торгівлі в системі МЕВ
2. Система показників, що характеризує участь країн у міжнародній торгівлі
3. Механізм та форми міжнародної торгівлі
4. Основні методи міжнародної торгівлі

2. Додаткові запитання:

1. Назвіть специфічні особливості міжнародної торгівлі.
2. Розкрийте місце и значення міжнародної торгівлі у розвитку економіки країни.
3. Наведіть систему показників, що характеризують участь країн у міжнародній торгівлі.
4. За якими показниками характеризують зовнішню торгівлю?
5. Назвіть складові механізму здійснення міжнародної торгівлі.
6. Наведіть систематизацію форм міжнародної торгівлі.
7. Що являють собою експортні (реекспортні), імпортні (реімпортні) операції?
8. Наведіть види та особливості здійснення операцій зустрічної форми торгівлі. З яких причин операції зустрічної торгівлі використовують країни, що розвиваються?
9. Назвіть форми зустрічної торгівлі.
10. Назвіть особливості бартерних угод. Чому бартерні угоди можна назвати «валютоекономні» угоди?
11. Що полягає в основі виробничих компенсаційних угод? Назвіть особливості цих угод.
12. В чому полягає сутність операцій з давальницькою сировиною.
13. В яких випадках застосовується прямий метод торгівлі.
14. В яких випадках застосовується непрямий метод торгівлі? Назвіть недоліки та переваги для експортера.
15. Обґрунтуйте причини, що обумовили розвиток міжнародних торгів, як основної форми розміщення замовлень на виробництво машин та устаткування.
16. У чому полягають переваги посередників на світовому ринку?
17. Яка роль інституціональних посередників в міжнародній торгівлі?

3. Питання для дискусії:

1. З’ясуйте першопричини, що породжують міжнародну торгівлю.
2. Як впливають на попит та пропозицію зміни в умовах торгівлі та чому? Аргументуйте свою відповідь.
3. Як здійснюється розвиток конкурентоспроможності експорту в різних країнах світу?
4. У чому проявляється взаємозв’язок між видами і методами міжнародної торгівлі? Наведіть приклади.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. ***Уважно прочитайте текст кейсу та надайте відповіді на запитання.***

«Діснейленд» за кордоном»

Тематичні парки з'явилися в США, коли 17 липня 1955р. Уолт Дісней побудував і відкрив знаменитий Діслейленд, вклавши в справу 17 млн. дол. Новий парк площею 180 акрів спочатку проектувався як економічний об'єкт, націлений на отримання прибутку. Звичайно, для створення повноцінного тематичного парку потрібні великі площі і величезні капітальні вкладення. Оскільки «Діснейленди» працюють як транснаціональні корпорації за єдиною науково-виробничої та фінансової стратегії, сформованої в США, то поширення американського «культурного продукту», а разом з ним способу життя і мислення. Діснейленд – американська легенда. Це чарівне простір, в якому діти і дорослі потрапляють в казку. Сила цієї легенди настільки велика, що вона стала унікальним торговим брендом. Зараз торговий знак «Діснейленд» є одним з основних нематеріальних активів компанії, який успішно інвестується в розвиток Дісней-проектів по всьому світу.

Проте успішність бренду на споживчому ринку однієї країни не гарантує його тріумф на ринках інших країн. Просування товарного знака вимагає вивчення особливостей національних культур і специфіки ментальності майбутніх споживачів. Більшості проектів необхідна серйозна адаптація до місцевих умов.

Зростання кількості зарубіжних філій тематичного парку «Діснейленд» відбувалося достатньо швидко. У 1984 р. токійський «Діснейленд» підбив підсумки першого року свого функціонування, хоча з моменту укладання угоди між американською корпорацією «Walt Disney» та японською компанією «Oriental Land» минуло 5 років, витрачених на розробку проекту та будівництво. Понад 10 млн. осіб (9% з яких були відвідувачі, які приїхали з інших азіатських країн) ознайомились із парком, витративши 355 млн. дол. США. Ця цифра перевищила очікувану на 155 млн. дол. завдяки тому, що середні затрати в розрахунку на одного відвідувача дорівнювали 30 дол. замість попередньо розрахованих 21 дол. Таким чином, токійський «Діснейленд» (DL) надзвичайно швидко став рентабельним. Потік відвідувачів зростав, і у 1990 р. парк відвідали вже понад 14 млн. осіб, що перевищило рівень відвідування «Діснейленду» в Каліфорнії і становило половину від рівня відвідування парку, розташованого у Флориді.

Токійський парк виявився майже точною копією двох американських парків. Дороговкази виконано англійською мовою, годують переважно стравами американської кухні. Керівництво компанії «Орієнтел ленд» вирішило зробити так, щоб у відвідувачів залишилось почуття перебування не в копії парку, а в його оригіналі. Цьому значно сприяла та обставина, що такі франшизи, як «MC Donald», користуються в Японії величезною популярністю, яка свідчить про те, що японська молодь сприйняла американську культуру.
Водночас виявилися необхідними і деякі зміни, наприклад, створення на території парку японського ресторану. Час відкриття токійського «DL» збігся
зі збільшенням рівня доходів та вільного часу в японців. Аналогічне підвищення доходів та вільного часу сприяло успішній роботі першого парку в Лос-Анджелесі. Той факт, що парк у Токіо майже ідентичний паркам США, приховує усю різноманітність операційних доробок. Найважливішими з них, очевидно, стали методи реклами. У той час як «Діснейленд» покладає відповідальність за підготовку реклами у США на співробітників власного штату, в Японії корпорація звернулась до послуг місцевих фірм для адаптації до культурної специфіки. Проте культурні відмінності є навіть всередині самої Японії. Наприклад, рекламні оголошення за межами Токіо мають інформативний характер, тоді як у столиці рекламні щити більше відображають розважальний характер парку.

Корпорація «Дісней» не здійснювала фінансування операцій у Токіо. Вона лише надала генеральний план, проекти, виробничі потужності та підготувала кадри для проведення будівельних робіт, а також проводила консультації після закінчення будівництва основних споруд. Корпорація одержувала доходи на етапі будівництва, а зараз отримує 10%

роялті за використання авторського права та 5% доходу від продажу продуктів харчування та інших товарів.

Успіх токійського «DL» наштовхнув компанію на думку про розширення ринку та вихід у Європу. 12 квітня 1992 р. відкрився паризький Діснейленд. Він займає 2 тис. га і розташований в 32 км від Парижа. Це величезний розважальний комплекс, що включає два парки розваг – Disneyland Park і Walt Disney Studios Park, зону відпочинку Disney Village з ресторанами, дискотеками, магазинами, нічними клубами і сім'ю готелями, що мають рейтинги від двох до чотирьох зірок. «Дісней» створив світ атракціонів «Діснейленд», базуючись на науковій фантастиці Жюля Верна.

Холодніший клімат Паризького регіону привів до необхідності створення деяких атракціонів у закритих приміщеннях: було продумано розташування камінів, скляних куполів над алеями, захищених місць для черг. Корпорація «Дісней» погодилась придбати у власність 49,9% парку «Євро- Дісней» («ЄД»), що передбачало інвестиції для забезпечення інфраструктури парку, включаючи готелі, торгові центри, кемпінги та інші споруди. Решту власності було розпродано через міжнародний синдикат банків та дилерів з цінних паперів, при цьому 50% пішло інвесторам у Франції, 25% – у Великобританії, а решта – у різні країни Європи. Будівництво Євродіснейленду обійшлося в 1,5 млрд. дол.

Як показали дослідження ринку тематичних парків, основна частина потенційних відвідувачів повинна жити від них не більш ніж у двох годинах їзди. Однак при проектуванні французького Діснейленду вважалося, що гості будуть добиратися в парк повітряним шляхом. Таким чином, плановане відвідання зростало до 300 млн. осіб на рік. Передбачалося, що в день відкриття в парк прийдуть 500 тис. осіб, але реальне число виявилося в 10 разів менше. Щоденне відвідування при вартості вхідного квитка близько 40 дол. насилу досягало 25 тис. осіб замість очікуваних 60 тис. У результаті готелі парку виявилися незатребуваними. Над Євродіснейленд нависла загроза банкрутства. В якості екстрених заходів було знижено ціни на їжу та проживання, помітно активізувалася рекламна кампанія. У результаті до 1995р. число відвідувачів суттєво збільшилося, парк окупив витрати і навіть отримав прибуток у розмірі 22 млн. дол. З'явилася можливість інвестувати кошти в нові атракціони.

Паризький парк виявив відмінність між європейським і американським споживчим ринками. Виявилося, що жителі Старого Світу зовсім не в захваті від Міккі-Мауса. Незважаючи на підвищення кількості відвідувачів, вкладення
в парк виявилися невиправдано великими.

Приклад того, як маркетологи компанії «Уолт Дісней» вчаться на своїх помилках, - китайський Діснейленд. Його проект розроблений з урахуванням особливостей національної культури і адаптований до звичаїв цього народу.

Діснейленд, відкритий 12 вересня 2005р. в Сянгані, став найменшим у родині Дісней-парків, його площа всього 126 га, а штат – 5 тис. осіб. При проектуванні парку враховувалися прийняті у Фен-шуй уявлення про гармонію, багатство і щастя, тому ландшафти китайського Діснейленду рясніють пагорбами, звивистими доріжками, струмками, фонтанами і водоспадами. Китайсько-американські інвестиції в спільне підприємство склали 3,5 млрд. дол. Владі країни належить 57% пакету акцій. Передбачається, що за 40 років роботи парк принесе дохід у розмірі 19 млрд. дол. Тільки за перший рік роботи його відвідали 5,6 млн. осіб.

Незважаючи на очевидний успіх, маркетологи не задоволені розмірами доходів. Вони вважають, що причина недоотримання запланованого прибутку пов'язана з низкою соціально-економічних причин. Труднощі полягають у тому, що більшість відвідувачів парку є жителями материкового Китаю, які лише 12 років тому познайомилися з героями мультфільмів Уолта Діснея. Для людей середнього і старшого віку американська та європейська культура залишається чужою. Тому прийнято рішення орієнтувати нову рекламну політику парку на успішних 25-30-річних китайців з досить високим рівнем заробітної плати, які вперше побачили Міккі Мауса на початку 90-х рр.

Молоді «європеїзовані» професіонали визнані найважливішими потенційними відвідувачами, тому що вони можуть дозволити собі недешеві тури в Діснейленд, де вартість квитка для дорослих становить 38 дол., у той час як звичайний китайський робітник отримує 70-110 дол. на місяць. Реклама Діснейленду пішла з білбордів і переміщається в Інтернет – головне середовище спілкування китайських яппі. Компанія «Уолт Дісней» доклала чимало зусиль, щоб гонконзький Діснейленд відповідав звичкам і смакам китайців. У число традиційних персонажів введена китайська дівчина Мулань, футболки, які продаються в парку, підігнані під китайську фігуру, в ресторанах широко представлена національна кухня. Враховано навіть схильність китайців до покупки золотих прикрас, для цього список сувенірних крамниць поповнився ювелірним магазином. Отже, маркетологи «Уолт Дісней» розглядають гонконзький Діснейленд в якості трампліну для виходу на ринок внутрішніх районів КНР.

Запитання до кейсу:

1) Які мотиви, на вашу думку, спонукали корпорацію «Дісней» організувати парки атракціонів за кордоном та що можна віднести до плюсів та мінусів цього підприємства з погляду корпорації «Walt Disney»?

2) Чому, на ваш погляд, корпорація прийняла рішення не купувати власність у своєї японської філії, тоді як у Франції вона стала власником максимально можливої частки власності?

3) Які операційні доробки, крім описаних у конкретному прикладі, можуть знадобитися для забезпечення успіху економічної діяльності компанії за кордоном?

4) Відповідаючи на запитання про можливість відкриття «Діснейленду» в Росії, Рой Е. Дісней, віце-президент корпорації, зазначив, що його організація не в змозі побудувати тут парк у найближчому майбутньому. Які причини «за» та «проти» створення парку в Росії?

5) Чи може корпорація продовжити створення тематичних парків за межами США? Якщо так, то де? Які типи організаційних форм слід було б розглянути при цьому? Що могла б зробити корпорація «Дісней», щоб адекватно реагувати на загрозу конкуренції, що виникла за кордоном?

5. Тематика рефератів

1. Форми зовнішньої торгівлі, переваги та недоліки.
2. Економічні наслідки введення мита.
3. Україна на світовому ринку товарів та послуг.
4. Розвиток МЕВ в сфері транспортних послуг.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №6

Тема 6. Ціноутворення в міжнародній торгівлі

1. Основні питання теми:

1. Сутність ціноутворення на світовому ринку
2. Класифікація цін на світових товарних ринках
3. Основні методи встановлення зовнішньоторговельних цін

2. Додаткові запитання:

1. Назвіть особливості ціноутворення на світових товарних ринках.
2. Яка існує систематизація цін у міжнародній торгівлі?
3. Назвіть основні принципи та методи встановлення зовнішньоторговельних цін.

3. Питання для дискусії:

1. Які об'єктивні та суб'єктивні чинники зумовлюють зростання обсягів міжнародної торгівлі?
2. Чому поширення електронної торгівлі на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі стає її провідною рисою? Назвіть особливості електронної торгівлі.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Проаналізувати ситуацію та зробити висновок:

Припустимо, виробники в Україні й у США випускають тільки два товари – устаткування і сировина:

Товар	***США***	***Україна***
Устаткування (роб. день/ од.устатк.)	1	4
Сировина (роб.день/ од.сировини)	3	2

У виробництві якого товару країни мають абсолютні переваги?

Завдання 2. Проаналізувати ситуацію та зробити висновок:

Припустимо, виробники в Україні й у США випускають тільки два товари – устаткування і сировина:

Товар	***США***	***Україна***
Устаткування (роб. день/ од.устатк.)	1	3
Сировина (роб.день/ од.сировини)	2	4

У виробництві якого товару країни мають абсолютні переваги?

5. Тематика рефератів

1. Ціноутворення в міжнародній торгівлі та особливості формування світової ціни.

.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №7
Тема 7. Міжнародна торговельна політика

1. Основні питання теми:

1. Види міжнародної торгової політики
2. Методи державного регулювання міжнародної торгівлі
3. Рівні та види державного регулювання міжнародної торгівлі
4. СОТ та її роль в міжнародній торгівлі товарами

2. Додаткові запитання:

1. Охарактеризуйте основні інструменти державного регулювання міжнародної торгівлі.
2. Що розуміють під зовнішньоторговельною політикою?
3. Які два основних напрями зовнішньоторговельної політики існують?
4. Що являє собою проведення політики «вільної торгівлі»?
5. Що являє собою політика «протекціонізму»?
6. Розкрийте сутність тарифних та нетарифних методів державного регулювання зовнішньої торгівлі.
7. Що таке мито? За якими критеріями можна класифікувати мито?
8. Що представляють собою нетарифні бар'єри? На які групи поділяють нетарифні бар'єри?
9. Що таке «квота»? Коли квота не є обмеженням, а тільки способом контролю за рухом товару?
10. Яку роль у регулюванні міжнародної торгівлі відіграє Світова організація торгівлі (СОТ)? Які результати діяльності СОТ можна відзначити?

3. Питання для дискусії:

1. Яку загрозу спричиняє лібералізація зовнішньоторговельних відносин для країн, що розвиваються?
2. Чому митні тарифи є класичним і основним інструментом зовнішньоторговельної політики? Поясніть.
3. До яких позитивних політичних наслідків призводить політика «вільної торгівлі»?
4. За яких причин вводять ембарго? Поясніть.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Ви є радником уряду Польщі (малої країни), яка виготовляє промислові товари, використовуючи капіталомісткі фактори виробництва, і сільськогосподарську продукцію, використовуючи трудомісткі фактори виробництва. Значна частка сільгосппродукції експортується:

А. Уряд хоче стимулювати виробництво промислових товарів і збирається обкласти їх імпорт тарифом. Яка ваша думка з цього приводу?

Б. Уряд вирішив ввести тариф. Що відбудеться з рівнем заробітної плати в країні?

В. Як введення тарифу вплине на обсяг торгівлі та загальне економічне становище країни?

Г. Що станеться з масштабами виробництва промислової та сільськогосподарської продукції в результаті введення тарифу?

Завдання 2. Дайте докладну оцінку таким висловам:
А. “Захисні мита обмежують як імпорт, так і експорт країни, яка вводить мита”.
Б. “Широке застосування захисних мит підриває здатність системи світового ринку ефективно розміщувати ресурси”.
В. “Явне безробіття нерідко може бути зменшене за допомогою захисних мит, але при цьому приховане безробіття, як правило, збільшується”.
Г. “Іноземні фірми, які продають свою продукцію на американському ринку за демпінговими цінами, насправді роблять американцям подарунки”.
Д. “Враховуючи швидкість, з якою технічний прогрес поширюється по всьому світу, вільна торгівля неминуче породить структурні диспропорції, безробіття та проблему платіжних балансів в індустріально розвинутих країнах”.

5. Тематика рефератів

1.Регулювання сучасної міжнародної торгівлі: система, методи та політика держави.
2.Роль міжнародних організацій в регулювання міжнародної торгівлі.

Література: [1-5]

ПІДСУМКОВА КОНТРОЛЬНА РОБОТА ПО ТЕМАМ 4-7.

Семінарське заняття №8

Тема 8. Міжнародні науково-технічні відносини

1. Основні питання теми:

1. Суть та особливості науково-технічних відносин
2. Міжнародна передача технологій
3. Міжнародне технічне сприяння

2. Додаткові запитання:

1. У чому сутність та особливості науково-технічних відносин?
2. Дайте визначення поняттю технологія й охарактеризуйте її складові.
3. Розкрийте й охарактеризуйте інституціональні елементи світового ринку технологій.
4. Які фактори обумовлюють особливості технології як об'єкта економічних операцій?
5. Назвіть й охарактеризуйте рівні міжнародного руху технологій.
6. Що таке міжнародні технологічні гранти?
7. У чому особливості та які основні форми міжнародної технічної допомоги?
8. Розкрийте основні напрямки удосконалювання міжнародного технологічного обміну.
9. Назвіть фактори які сприяють активізації процесів міжнародного обміну технологіями.
10. Розкрийте та охарактеризуйте інституційні елементи світового ринку технологій.
11. Які особливості характерні для інформаційного забезпечення на сучасному етапі? Як можна охарактеризувати ринок інформаційних послуг.

3. Питання для дискусії:

1. Чи може оптимальне використання результатів НТР забезпечити стабільний розвиток країни?
2. Наведіть та охарактеризуйте форми правового захисту міжнародного руху технологій.
3. Охарактеризуйте основні напрями міжнародного руху технологій.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Проаналізуйте ситуацію та дайте відповідь на поставлені запитання.

Держави третього тисячоліття

За перше десятиліття XXI століття список визнаних держав світу поповнився п'ятьма країнами. Фактично їх стало на десяток більше.

Сто дев'яносто третім членом Організації Об'єднаних Націй в липні 2013 року може стати Південний Судан. На січневому референдумі про незалежність 98,8% жителів півдня цієї найбільшої африканської країни підтримали ідею про незалежність Південного Судану. До Південного Судану на політичній карті світу в новому столітті з'явилися Східний Тимор (здобув незалежність в 2002 р.), Чорногорія (відокремилася від Сербії в 2006 р.) , а також Сент-Мартін і Кюрасао (і колишні Нідерландські Антильські острови перетворилися на

автономні держави в 2010 р.). Набуття в 2007 році незалежності сербської автономією Косово станом на сьогоднішній день визнали 73 країни. Абхазія і Південна Осетія, які оголосили себе незалежними державами роком пізніше, отримали визнання лише Росії, Венесуели, Нікарагуа і Науру.

Нове століття диктує й нові правила створення незалежних держав, але, звичайно, із збереженням усталених принципів XX століття. Як і в минулому сторіччі, сьогодні проголошення суверенітету нових держав часто відбувається з використанням сили . Однак тепер світова спільнота ретельно оцінює відповідність цієї незалежності нормам міжнародного права. А визнання або невизнання у світі нової держави має для нього в майбутньому величезне значення.

Як і в раніше, велику роль у цьому процесі відіграють найвпливовіші гравці - ООН , Сполучені Штати, ключові країни Євросоюзу, Китай і Росія. Сама незалежність часто дістається новачкам з рук «сильних світу цього» або при їх активній допомозі. Відмінністю нинішнього століття стала так звана гра в прецедент. Окремі випадки успішної боротьби за незалежність нерідко сприймаються третіми країнами як наочний приклад і пряме керівництво до дії. При цьому не враховується унікальність кожної конкретної ситуації і неможливість повністю переносити чужий досвід в умови якої іншої держави. За способами отримання суверенітету нові країни XXI століття діляться на три групи. У першій групі - держави, які зуміли домогтися незалежності без конфліктів і які заручилися підтримкою і визнанням світової спільноти. У другу входять ті, які розійшлися зі «старшим братом» конфліктно, і їх визнали не всі країни світу. Третя група - це території, практично не добилися визнання своєї незалежності в світі.

Східний Тимор. Етнічні конфлікти, політична та соціальна нестабільність призвели до проголошення незалежності колишньої португальської колонії Східний Тимор в 2002 році. Через кілька років там знову виникла напружена ситуація і почастішали випадки насильства, після чого Рада Безпеки ООН ввела в Східний Тимор 1600 незалежних міжнародних поліцейських. Вони разом з надісланим Австралією контингентом Міжнародних сил стабілізації відновили стабільність у країні.

Східний Тимор відноситься до групи найбільш відсталих держав Азії та Африки. Дві третини населення перебуває за офіційною межею бідності. Основу економіки складає сільське господарство, в якому зайнято понад 80% населення. Головна продукція - кава (щорічно виробляється до десяти тисяч тонн), маїс (кукурудза), рис.

Південний Судан. Референдуму про відділення півдня Судану від півночі передувала 22-річна громадянська війна на ґрунті етнічних і релігійних протиріч. У війні загинули майже два мільйони людей. У 2005 році був укладений мирний договір. У жителів північної частини Судану більш високий рівень життя. У 90% населення Південного Судану щоденний прожитковий мінімум становить менше одного долара. Країна розорена багаторічним конфліктом. Ключова проблема, з якою можуть зіткнутися дві частини розкололася країни, - боротьба за нафту. Судан, імовірно, володіє запасами нафти, близькими за обсягами до резервів Саудівської Аравії. При цьому до 70% їх припадає на Південний Судан. Однак транспортування сирої нафти проходить через розташований на півночі країни Порт-Судан. Причому доходи від видобутку нафти останнім часом витрачалися виключно на закупівлю озброєнь. Свою роль у вирішенні цих проблем зіграють впливові світові держави. З одного боку, це Китай, давно і надійно закріпився на півночі країни, з іншого боку - Японія, США і Євросоюз, які прагнуть створити противагу Пекіну в цьому регіоні.

Сент-Мартін і Кюрасао. Після проведення референдумів в жовтні 2012 року політичне утворення Нідерландські Антильські острови офіційно припинило існування. Острови Сент-Мартін і Кюрасао, колишні колонії Нідерландів, стали автономними державами, що входять в Нідерландське королівство (тобто формальної главою є королева Беатрікс). Головні джерела доходів островів - туризм, переробка і транспортування венесуельської нафти, судноремонт. Крім цього, найважливішою частиною фінансових надходжень є офшорні фінансові послуги. Податок на прибуток тут становить 2,4-3 %.

Чорногорія. У червні 2006-го Державний Союз Сербії і Чорногорії припинив своє існування. Відділення Чорногорії від Сербії відбулося мирно, шляхом референдуму, який пройшов за посередництва Євросоюзу. За незалежність Чорногорії висловилися 55,4 % виборців. Сербія після відділення Чорногорії втратила вихід до моря. Ще на початку 2000-х Чорногорія змогла стати привабливим об'єктом для туризму, як літнього, так і зимового. Політика держави націлена на всебічний розвиток туристичної сфери, їй відданий пріоритет перед промисловістю та сільським господарством.

Косово. Набагато більшим ударом по Белграду стало в 2007 році проголошення незалежності Косова, яку визнали США і більшість членів ЄС. Насправді автономія стала незалежною в 1999-му , коли кілька країн-членів НАТО бомбардували Югославію і ввели свої війська в бунтівний край, де різко загострилися протиріччя між косоварами (албанцями) і слов'янським населенням. Міжетнічні конфлікти в Косові сьогодні - крайня рідкість. Одна з причин - вимушене компактне проживання сербів в анклавах. У країні 45 % населення перебуває за межею бідності. Один з основних джерел доходу косоварів - допомога албанської діаспори. Економіку серйозно послаблює невирішене міжнародний статус Косова, який ускладнює залучення інвестицій і кредитів. Економічна слабкість регіону дала поштовх процвітанню тіньової економіки, в якій контрабандний бензин, сигарети, цемент, наркотики є основними товарами. Косово живе значною мірою за рахунок міжнародної допомоги. До того ж в 2009-му це не всіма визнана держава стало членом Світового банку та МВФ. Сербське населення Косова відмовляється визнавати місцеві державні інститути. Більшість сербів живуть на півночі Косова, у них своя поліція, правосуддя.

Південна Осетія і Абхазія відкололися від Грузії ще в 1993-му при російській підтримці. У 2008 році, коли грузинські війська спробували контролювати Цхінвал, обидві автономії оголосили про свою державну незалежність. Світова спільнота, за винятком Росії і ще трьох держав, відмовляється визнавати ці території незалежними країнами. Європарламент 21 січня 2013 року прийняв резолюцію, згідно з якою Абхазія і Південна Осетія визнані окупованими територіями. Економіка обох невизнаних держав повністю залежить від Росії. Приміром, 99% бюджету Південної Осетії формується за рахунок перерахувань з Москви, Абхазія приблизно на 70% залежить від фінансових надходжень з РФ. Основна валюта в обігу - російський рубль. В обох невизнаних республіках процвітає корупція, безробіття перевищує 50 %.

У другому десятилітті XXI століття процес створення нових держав продовжуватиметься.

Можливість розколу зберігається в *Бельгії*. Вже довгий час королівство мітингує і страйкує, воно майже вісім місяців фактично живе без уряду. Одна частина країни - говорить голландською мовою Фландрія - більш багатий регіон, ніж інша - франкомовна Валлонія. На підставі цього фламандські націоналісти регулярно висувають вимоги відділення «від будинків».

Незрозумілою продовжує залишатися ситуація в *Придністров'ї.* Юридично територія Придністровської Молдавської Республіки є частиною Молдови, хоча фактично Кишинів не контролює Придністров'я (а винятком кількох сіл). Конфлікт тліє вже два десятиліття, проте жодна держава у світі цю республіку не визнає. Значною мірою рішення придністровського питання залежить від готовності Москви, Тирасполя та Кишинева домовлятися. У середньостроковій перспективі найбільш вірогідні два сценарії. Перший - приєднання Молдови до Румунії і остаточне «відколювання» тих територій, які з цим не згодні (Гагаузія , Придністров'я). Другий - створення молдавської федерації, введення двомовності і т. д.

Нагорний Карабах, а також частина «континентальної» території Азербайджану контролюються Вірменією за результатами війни 1988-1994 років. Посилення позицій Баку в регіоні за рахунок продажу нафти загрожує новим витком напруженості в регіоні (Єреван поряд з Москвою входить в Організацію договору колективної безпеки).

Курдистан - найскладніша проблема Туреччини. Влада країни у всі часи ставилися до курдів, як до сепаратистам. Однак союзники Туреччини по НАТО вимагають мирного

вирішення курдського питання. Іракський Курдистан фактично незалежний від уряду в Багдаді. Курди також компактно проживають в Ірані та Сирії.

Розташована на «Африканському Розі» держава *Сомалі* фактично розпалося на окремі території (всього в країні 18 провінцій), що знаходяться під контролем польових командирів. Північна частина проголосила свою незалежність як Республіка Сомаліленд, а сама країна перетворилася на базу піратів Індійського океану.

Ще в трьох економічно потужних державах періодично проявляються відцентрові сили. Не вщухають міжетнічні конфлікти в *Іспанії*: баскські організації то оголошують перемир'я , то влаштовують чергові теракти. *Росія* теж володіє величезною кількістю потенційних гарячих точок . Дві чеченські війни не змогли стабілізувати обстановку на Північному Кавказі. У *Великобританії* періодично загострюється питання Ольстера та Північної Ірландії, де давнє протистояння має ще й релігійний грунт. Однак і Мадрид, і Москва, і Лондон в цілому контролюють ситуацію на своїх бунтівних територіях.

Яким буде світ XXI століття: роздробленим на тисячі країн-осколків або складається з декількох об'єднаних і протиборчих центрів? Відповідаючи на це питання, політичні оглядачі, футурологи, суспільствознавці, дипломати в думках не сходяться.

Порівняно недавно американський Фонд миру ввів в ужиток поняття failed state (держава, яка не відбулася) - для країн, які не можуть забезпечувати власну життєздатність. Це поняття об'єднує 12 соціальних, економічних, політичних і військових індикаторів. В індексі за 2010 рік у «червоній групі» тривоги, де лідирує Сомалі, виявилося 37 країн. У критичному стані перебувають в основному африканські та азійські держави - Судан, Чад, Зімбабве, Кенія, Нігерія, Ефіопія, Конго, Афганістан. До групи «граничних», тобто наближаються до кордону failed state, відносяться Росія, Таджикистан, Білорусь, Молдова, Китай, Україна.

Інтенсивний процес створення нових незалежних держав намітився після Перший світової війни. Друга світова війна, деколонізація Африки і розпад соціалістичного табору досі виступають основними поживними елементом суверенізації нових територій. Ймовірно, у другій половині XXI століття основним трендом стане боротьба за природні ресурси - енергоносії, родючі землі і, перш за все, питну воду.

Запитання:

1. Які країни світу впливають на формування нових державних утворень?
2. Які втрати та здобутки новоутворених держав?
3. Чи мають шанс новоутворені держави стати вагомими суб’єктами міжнародних економічних відносин?
4. Як Ви думаєте, кількість держав і надалі буде збільшуватися? З чим це пов’язано?

5. Тематика рефератів

1. Роль НТР у посиленні розвитку міжнародної торгівлі.
2. Проблеми інтеграції України у світові товарні ринки.
3. Конкурентоспроможність українських товарів та послуг на світових ринках та можливі засоби її підвищення.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №9
Тема 9. Світовий фінансовий ринок

1. Основні питання теми:

1. Сутність, передумови створення та принципи світового фінансового ринку
2. Функції та структура світового фінансового ринку
3. Класифікація суб'єктів світових фінансових ринків

2. Додаткові запитання:

1. Як можна охарактеризувати сучасний стан світового кредитного ринку?
2. У чому полягає специфіка біржової торгівлі на світовому фінансовому ринку?
3. Визначте роль інвесторів та емітентів на світовому ринку фінансових операцій з цінними паперами.
4. У якому стані перебуває сучасний світовий ринок нерухомості?
5. Вкажіть відмінності світових фінансових ринків від національних.

3. Питання для дискусії:

1. Зазначте основні умови функціонування міжнародного фінансового центру. Назвіть відомі вам світові фінансові центри найбільш активного переливання фінансових ресурсів.
2. Проблема зовнішньої заборгованості та можливі шляхи її розв'язання для різних країн.
3. Спробуйте на якісному рівні оцінити потенціальні та реальні умови залучення іноземних інвестицій в економіку України.
4. Визначте основні канали руху світових фінансових потоків, та чинники, що впливають на ці процеси.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Проаналізуйте ситуацію та дайте відповіді на поставлені запитання.

«Акронімізація» або групування - це давній маркетинговий хід. Ще наприкінці 1960-х в США придумали поняття Nifty 50. Йшлося про півсотню американських «компаній-чемпіонів», які повинні були швидко розвиватися, ніби то виправдовуючи свої високі мультиплікатори.

Потім була надзвичайно популярна концепція «азіатських тигрів» - економік Південної Кореї, Сінгапуру, Гонконгу і Тайваню, які демонстрували дуже високі темпи економічного розвитку в 1960-1990-х. Аж до кризи 1997-1998 років . А на рубежі 2000-х виникла концепція доткомів.

BRICS і MIST - не єдині геополітичні акроніми, що з'явилися в останні роки. Скажімо, в 2009-му на сторінках ЗМІ стало часто згадуватися об'єднання CIVETS, куди входять Колумбія, Індонезія, В'єтнам, Єгипет, Туреччина, Південна Африка. Ці країни відрізняються великою різноманітністю експорту, а також зуміли залучити суттєві прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Так, в 2010-2012 роках такі вкладення нерезидентів в економіку Колумбії зросли більш ніж удвічі, а в економіку Єгипту можуть подвоїтися вже цього року .

Деякі країни беруть не динамікою, а перевагою своєї розвиненої економіки і ліквідністю фінансових ринків. Наприклад, блок CASSH - Канада, Австралія, Сінгапур, Швейцарія та

Гонконг. У свою чергу акронім CARBS об'єднує Канаду, Австралію, Росію, Бразилію і Південну Африку. Їх з повною відповідальністю можна назвати «сировинними центрами». П'ять країн цього блоку займають до 29 % суші, на якій живуть лише шість відсотків світового населення. Разом вони контролюють активи на суму близько 60 трлн доларів і виробляють від чверті до половини основної сировинної продукції в світі.

В'єтнам, Індонезія, Мексика, Бангладеш, Єгипет, Нігерія, Туреччина умовно знаходяться в блоці VIMBENT. Основні ідеї, що лежать в основі стратегії інвестування в такі економіки , - це високі дивіденди, велика частка молодого населення в цих державах, щорічне зростання доходів населення на рівні 20-25%, хороше корпоративне управління і небажання інвестувати у великі енергетично орієнтовані економіки.

Запитання:

1. Як впливає на економічну ситуацію в певній країні включення її до певного акроніму?
2. Як Ви вважаєте, які із представлених акронімів є найбільш вагомими у міжнародних економічних відносинах?
3. Хто на Вашу думку є найбільш впливовими на світомому ринку: окремі країни, міжнародні організації, інтеграційні угрупування чи представлені акроніми?

5. Тематика рефератів

1. Форми й методи регулювання міжнародного інвестування на національному і міжнародному рівнях.
2. Фактори підвищення ефективності міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.
3. Основні домінанти та особливості інвестиційної стратегії України

Література: [1-5]

Семінарське заняття №10
Тема 10. Міжнародний кредит

1. Основні питання теми:

1. Сутність та функції міжнародного кредиту
2. Загальна характеристика кредитів у зовнішній торгівлі
3. Особливості формування і розвитку світового ринку позичкових капіталів

2. Додаткові запитання:

1. У чому полягає відмінність міжнародного кредиту від міжнародних інвестицій?
2. Назвіть особливості міжнародного кредиту як форми міжчасової торгівлі.
3. Перелічіть чинники, які впливають на вибір міжчасових пріоритетів у міжнародному кредитуванні.
4. Назвіть та охарактеризуйте основні функції міжнародного кредиту.
5. Які форми кредитування застосовуються у міжнародних кредитних відносинах?
6. Назвіть та розкрийте передумови виникнення та особливості сучасних форм міжнародного кредитування.
7. Які країни належать до основних кредиторів? 8. Назвіть країни, що належать до основних одержувачів кредитів на світовому ринку кредитного капіталу.

3. Питання для дискусії:

1. У чому полягають актуальні проблеми функціонування та розвитку ринку євровалют?
2. Яким чином пов’язаний міжнародний кредитний ринок та сучасні фінансові кризи?
3. Визначте переваги використання євровалют, як валют позики.
4. Яким чином вибір валюти кредиту може впливати на можливі доходи чи збитки кредитора?
5. Чи можна однозначно сказати, що міжнародний кредитний ринок – це міжнародний ринок боргових зобов’язань?

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1.

Припустимо, що українській компанії необхідне виробниче обладнання німецького виробництва вартістю 300 тис. євро, яке буде у експлуатації впродовж п'яти років. Після завершення даного терміну залишкова вартість обладнання становитиме 30 тис. євро. Виробник обладнання пропонує компанії комісію за технічне обслуговування обладнання в сумі 5 тис. євро щороку. Податки компанії — 40%. Орендодавець забезпечує компанії технічне обслуговування. Це саме обладнання можна придбати і за умови залучення банківського кредиту на суму 250 тис. євро на п'ять років під 15 % річних.

Обґрунтуйте, яка форма кредиту буде вигіднішою для компанії – банківський кредит чи лізинг.

Завдання 2. ***Проаналізуйте ситуацію та дайте відповіді на поставлені запитання***.

«MICTраль зі сходу. Економіки, що розвиваються»

Дванадцять років тому, на самому початку XXI століття, голова правління компанії Goldman Sachs Asset Management Джим О'Ніл поклав початок інвестиційного буму, запропонувавши помітний акронім BRIC для чотирьох найбільших динамічних країн з ринковою економікою - Бразилії, Росії, Індії та Китаю (потім туди приєдналася ПАР) . І ось, через десятиліття, коли рецесія в Європі і повільне відновлення в США змушують шукати альтернативи для майбутніх інвестиційних перемог, О'Ніл просуває ідею інвестування в нову групу країн, до якої входять Мексика, Індонезія, Південна Корея і Туреччина, об'єднані абревіатурою MIST.

MIST виглядає дуже різношерстим об'єднанням, оскільки економіки країн, що в нього входять, значно відрізняються один від одного. «ВВП на душу населення Кореї в сім разів більше, ніж Індонезії; в той час як населення Південної Кореї - в п'ять разів менше. Крім того, якщо Південна Корея - старіюча країна, то Індонезія і Туреччина - країни з молодим населенням. Така ж ситуація і зі структурою економік, рівнем капіталоозброєності, ступенем розвитку інституцій та технологій», - відзначає керуючий інвестиційними та пенсійними фондами компанії КІНТО Микола М'який. Однак ці відмінності з лишком перекриваються факторами, що привертають інвесторів. Розмір економік кожної з зазначених країн перевищує один відсоток номінального світового ВВП; стрімке економічне зростання, в середньому складає по групі 5,4 % щорічно; зростає не тільки населення, але і його купівельна спроможність; інфляція непогано контролюється і не перевищує в середньому 4,9 % на рік. Всі чотири держави входять до числа найбільших економік світу - G20.

Найбільша за розмірами економіки країна в MIST - *Мексика*, в останні роки виграє від збільшення поставок товарів в США, які є її ключовим торговим партнером. Обсяг експорту з Мексики за 2010-2012 роки зріс на 26,4 %, досягнувши 377 400 000 000 доларів. За оцінками японського інвестиційного банку Nomura, вже в найближчі десять років Мексика може стати найбільшою економікою в Латинській Америці, обійшовши Бразилію. У 2011-му реальний ВВП Мексики виріс на 3,9 % проти 2,7 % у Бразилії, а в 2012 році розрив лише збільшився - динаміка склала 3,8 і 1,3 % відповідно. Цікаво, що в Мексиці капітал активно направляється у промисловість. Так, в 2011-му близько половини прямих іноземних інвестицій (понад 9,5 млрд. доларів) припало на автомобільну та харчову галузі.

Індонезія, незважаючи на більш скромне положення в блоці, демонструє зростання завдяки розширенню середнього класу і провідної ролі в Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). Крім того, в останні роки роздрібна торгівля в країні зростає в середньому на 14 %. Це пов'язано як з низькими процентними ставками, так і з поліпшенням купівельної спроможності населення. Чималою перевагою є той факт, що в країні розвивається альтернативна енергетика. Так, під впливом зростаючого попиту на електроенергію, а також необхідності скорочення викидів CO2, уряд готовий витратити 367 млн. доларів для фінансування будівництва геотермальних електростанцій, яке має бути завершено в 2014 році.

Серед країн «Великої двадцятки» *Південна Корея*, незважаючи на те що її територія найменша в MIST, має найнижчий рівень безробіття (3,4 %) і високу купівельну спроможність на душу населення. Це добре помітно з продажу предметів розкоші, які щорічно збільшуються в середньому на 12 %, в той час як в Японії приріст цього показника становить п'ять відсотків, а в країнах ЄС - десять відсотків. Проте основна перевага Республіки Корея полягає в розвиненій промисловості: виробництві автомобілів, напівпровідників, електроніки, суден та металургійної продукції, а також кваліфікованій робочій силі. При цьому країна дуже відкрита для іноземного капіталу - з 1998 року іноземні інвестори мають можливість вкладати гроші майже в усі види бізнесу, а у вільну економічну зону під Сеулом вдалося заманити IBM, Samsung, Cisco, DHL, FedEx. Компанії , розташовані в цій зоні, платять мінімальні суми за оренду землі, звільняються майже від усіх податків, а

також мають право звертатися до місцевої влади за субсидованим фінансуванням великих інфраструктурних проектів.

Туреччина, яку Джим О'Ніл вважає найсильнішим членом MIST, показує найбільш високі темпи економічного зростання в цій четвірці: динаміка реального ВВП в 2010 і 2011 роках склала 9,2 і 8,5 % відповідно, правда, сповільнившись в 2012 р. до трьох відсотків. Плануючи збільшити масштаби в'їзного туризму і авіаперевезень, турецький уряд запроваджує механізми секторальних грантів і усуває бюрократичні бар'єри. І якщо на даний момент до Турецької Республіки прибувають близько 32 млн. туристів щорічно, то до 2023 року чиновники планують збільшити цей показник до 50 млн. осіб. Зростання туристичної галузі, у свою чергу, повинен надати позитивний вплив на роздрібну торгівлю, обсяг якої до 2016-го може досягти 457 млрд. доларів у порівнянні з 313 млрд. доларів в 2012 році, що вище середнього показника по Євросоюзу. Значні темпи зростання продажів, згідно з оцінками Business Monitor International, очікуються в харчовій промисловості (по дев'ять відсотків щорічно до 2016 року) та секторі споживчої електроніки (на 65 % до 2016-го). Крім того, завдяки програмі стимулювання розвитку відновлюваних джерел енергії в найближчі десять років щорічне зростання енергетичного ринку в Туреччині складе шість відсотків.

Зате в *BRICS* справи йдуть зовсім не так райдужно, як десятиліття тому. *Бразилія* перетворилася на дуже дороге місце для ведення бізнесу. Мало того що податкове навантаження збільшилася з 22 % ВВП в 1980 році до 36 % у цей час, до цього ще додається складність і непрозорість податкової системи країни. Також слід зазначити, що більша частина коштів йде на виплату пенсій і витрати на утримання необґрунтовано великого держапарату, а не на реформи і модернізацію. Іншою проблемою є надмірне держрегулювання, і навіть рекордно низькі процентні ставки на рівні 7,25% річних не рятують ситуацію. Інвестори вважають, що невизначеність щодо держрегулювання гальмує життєво важливі інвестиції в інфраструктуру.

Водночас *Росія* зараз стикається з серйозними політичними проблемами, а її економічна структура з натяжкою підходить під критерії країн BRICS. Основним джерелом нинішніх проблем, звичайно, є економічна криза 2008-2009 років. При цьому російська економіка пережила найсильніший відтік капіталу серед країн блоку за останнє десятиліття. За оцінками мінфіну, відтік капіталу в 2011-му склав більше 84 млрд доларів, а в 2012 році з країни «пішов» ще 61 млрд. доларів.

Індії не вистачає експортної індустрії, через що Делі складно розраховувати на істотне зростання експорту в найближчому майбутньому, за 2012 рік він збільшився лише на 1,1 %. Що ще більш важливо, Індія має значний бюджетний дефіцит на рівні 5,6% ВВП, на покриття якого необхідно до ста мільярдів доларів інвестицій щорічно. На відміну від інших країн BRICS, жителі Індії як і раніше дуже бідні. Широко поширена корупція і відсутність достатньої кількості робочих місць в країні з швидкозростаючим населенням також є причинами для занепокоєння.

Навіть економіка *Китаю* відчуває уповільнення, хоча і залишається кращим інвестиційним напрямком у BRICS. З початку інвестиційного буму на початку 2000-х років ВВП Китаю виріс в 5,5 рази - з 1,32 трлн до 7300 млрд. доларів, піднявшись на друге місце в світі за цим показником. А по торговельному обороту країна і зовсім стала лідером. Що ще більш важливо, Китай за останні роки радикально змінив свою економічну парадигму - він перетворився на державу-експортера капіталу і виробництва.

Вирівняти ситуацію в блоці не змогло навіть приєднання до нього в 2011 році *Південноафриканської Республіки* (ПАР). Адже економіка цієї країни не демонструє скільки-небудь вражаючих результатів: зростання реального ВВП в 2010-му склав там 2,9 % , а в 2011 році - 3,1 %. При цьому в ПАР існує високий рівень безробіття (близько 25%), гостра проблема бідності, недорозвинена транспортна інфраструктура.

«Країнам MIST є куди рости. У цьому їх головна перевага. Тобто варто розглядати інвестиції в даний регіон як хорошу можливість заскочити в ліфт, поки він знаходиться на першому поверсі, замість того щоб гнатися за зростанням BRICS, який вже демонструє

ознаки уповільнення після 12річного марафону», - вважає генеральний директор інвестиційної компанії SP Advisors Нік Піацца. Іншими словами, MIST може повторити дивовижну історію зростання країн BRIC в 2001-2010 роках. А значить, стати лідером наступного десятиліття за темпами економічного зростання у світі.

Запитання:

1. Неважаючи на різноплановість економічного устрою країн MIST, яка країна на Вашу думку буде лідирувати у довгостроковій перспективі?
2. Поясніть причини зниження темпів розвитку BRICS.
3. Які переваги акроніму MIST над BRICS?

5. Тематика рефератів

1. Характеристика форм міжнародної міграції капіталу.
2. Пряме та портфельне інвестування як форми міграції підприємницького капіталу.
3. Специфіка позичкового капіталу у міжнародній економіці та проблеми зовнішньоекономічної заборгованості.
4. Проблематика зовнішньоекономічної заборгованості.
5. Міжнародний ринок кредитних та інвестиційних ресурсів, його структура.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №11
Тема 11. Світовий ринок праці

1. Основні питання теми:

1. Сутність світового ринку праці
2. Структура та особливості формування світового ринку праці
3. Історія та особливості розвитку сучасного світового ринку праці

2. Додаткові запитання:

1. У чому полягають основні тенденції сучасного ринку праці?
2. Що являють собою сучасні центри притяжіння робочої сили?
3. Назвіть характерні особливості світового ринку праці.
4. Які особливості світового ринку робочої сили?
5. Які передумови формування сучасного світового ринку праці?
6. У чому полягає специфіка сучасного етапу розвитку світового ринку робочої сили?
7. Які характерні особливості постійних ринків робочої сили?
8. У чому суть європейської, англосаксонської та китайської моделей трудових відносин?

3. Питання для дискусії:

1. Яким чином розвиток ТНК та НТП впливає на формування сучасного міжнародного ринку праці?
2. Чим зумовлена сегментація сучасного етапу розвитку світового ринку праці?
3. Які перспективи має така особливість сучасного ринку праці, як розширенні практики поєднання професій?
4. Чим виправдана політика держави, спрямована на стримуванні росту заробітної плати?
5. Якщо людина схвалює вільне переміщення робочої сили в межах США, чи буде логічно з її боку схвалювати обмеження для міжнародного переміщення робочої сили?
6. Дайте оцінку твердженню: «Якби ми депортували 1 млн. нелегальних емігрантів із Америки то загальна кількість безробітних у нашій країні зменшилася б на 1 млн.»

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Оцініть наступні дані з економічної точки зору. На земній кулі у 2011р. проживало понад 6,98 млрд. осіб. Щорічне збільшення населення на планеті складає приблизно 86 млн. осіб. Населення у світі розподілене нерівномірно: найбільше населення проживає в зарубіжній Азії – понад 60% населення світу, в Африці – 12%, в Західній Європі – 10%, в Латинській Америці – 8%, в країнах СНД та Балтії – 6%, в Північній Америці – 5%, Австралії і Океанії – 0,5%. Згідно із середнім варіантом прогнозів, чисельність населення світу становитиме 7 млрд. у 2012 р., 8 – у 2025 р. і 9 млрд. – у 2045 р.

Завдання 2. Провести аналіз діяльності міжнародних організацій, що регулюють потоки міжнародної міграції робочої сили. Результати записати у формі табл.1.

Таблиця 1

Аналіз діяльності міжнародних організації

№ п/п	Назва міжнародної організації	Дата заснування	Основне призначення у сфері регулювання міжнародної міграції робочої сили

5. Тематика рефератів

1. Міжнародна організація праці: її завдання та напрями діяльності.
2. Сучасні центри тяжіння робочої сили.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №12
Тема 12. Міжнародна трудова міграція

1. Основні питання теми:

1. Сутність, класифікація та особливості міжнародних міграційних процесів
2. Напрями та наслідки міжнародної міграції робочої сили
3. Регулювання міжнародних міграційних процесів
4. Інтеграція України в міждержавний обмін робочою силою

2. Додаткові запитання:

1. Дайте визначення понять міграції робочої сили, еміграції, імміграції, реміграції, міграційного сальдо, «відпливу інтелекту».
2. У чому полягають економічні наслідки міграції для міжнародної економіки в цілому?
3. Сформулюйте визначення таких вартісних показників міграції: а) трудовий дохід і виплата зайнятим; б) переміщення мігрантів; в) перекази робітників.
4. У чому полягає вплив еміграції на економіку країни експортера робочої сили? 5. У чому полягає вплив імміграції на економіку країни, яка приймає іноземну робочу силу?
6. Назвіть країни і регіони, які є особливо привабливими для мігрантів з-за кордону.
7. Назвіть основні категорії бажаних іммігрантів для більшості країн, що приймають.
8. Яким чином політика держави може впливати на міграційні потоки?
9. Назвіть основні особливості державного регулювання імміграції.
10. Які є способи державного стимулювання реміграції?
11. Які обмежувальні заходи вживаються в різних країнах щодо стримання зростання чисельності іммігрантів?
12. Які організації займаються регулюванням міграції? Як вони це здійснюють?
13. Які основні риси імміграційного законодавства країн, що приймають?

3. Питання для дискусії:

1. Чим, на вашу думку, зумовлене виділення чималої кількості видів міжнародної міграції робочої сил?
2. Якщо розглядати робочу силу не як фактор виробництва, а як товар, і міжнародну міграцію не як переміщення фактора виробництва, а як звичайну міжнародну торгівлю, у чому полягає специфіка такої торгівлі? В чому схожість і в чому відмінність між міжнародною трудовою міграцією і міжнародною торгівлею товаром «робоча сила»?
3. Як відомо, введення імпортного тарифу великою країною здатне вплинути на рівень світових цін, може збільшити її добробут. Що відбудеться з рівнем добробуту країни, якщо місцеві галузі виробництва, котрі конкурують з імпортом, почнуть активно використовувати дешеву іноземну робочу силу, доходи якої не включаються до складу національного доходу країни?

4. Перед керівництвом великого підприємства виникла дилема: створити додаткове виробництво аналогічної продукції в країні, що розвивається, з дешевою робочою силою за рахунок власних прямих інвестицій чи спробувати розширити власне виробництво за рахунок залучення зовнішніх інвесторів. Яке буде ставлення профспілок даного підприємства до розв'язання цієї дилеми і чому?
5. Чи справедливе твердження: дія імміграції на добробут громадян країни, що приймає робочу силу, не залежить від розміру цієї країни? Чому?
6. Якщо мігранти є висококваліфікованими робітниками, чи є якісь підстави у країни, що випускає, оподатковувати емігрантів за «відплив інтелекту»?
7. Які ви знаєте програми країни-експортера робочої сили щодо стимулювання економічного зростання? Які їх плюси та мінуси? Які є державні програми з використання мігрантів у власній країні?
8. Які є програми матеріального стимулювання мігрантів до повернення їх на батьківщину? Чи вони реальні? В яких випадках?

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Які кроки уряду США приведуть до більшого зростання міжнародної міграції і чому (розкрийте зміст та суть кожного кроку):
1) лібералізація правил виїзду громадян зі своєї країни за кордон;
2) лібералізація правил в'їзду в країну з-за кордону;
3) прийняття програми економічної допомоги країнам, що розвиваються;
4) прийняття програми диверсифікації географічної структури імміграції?

Завдання 2. Розв'язати задачу за таких умов:

Відомо, що в минулому році з країни А емігрувало 5070 чол., а іммігрувало 8112 чол. Загальна чисельність населення країни станом на 1 січня минулого року становила 12 637 275 чол.

Визначте показники валової та чистої міграції, а також частку чистої міграції в загальній чисельності населення країни А.

Завдання 3. Розв'язати задачу за таких умов: частка мігрантів у створенні ВВП країни складає 10%; величина ВВП у звітному році складає 800 млрд. дол. Розрахуйте вклад мігрантів у створення ВВП.

Завдання 4. Провести аналіз участі країн у процесах міжнародної міграції робочої сили. Результати записати у формі табл.2.

Таблиця 2

Втрати та здобутки країн від участі у міжнародній міграції робочої сили

Учасники	Здобутки	Втрати
Країна-експортер робочої сили		
Країна-імпортер робочої сили		

Завдання 5. Проаналізувати ситуацію та відповісти на поставлені запитання.

Міжнародний рух робочої сили. Мігранти в Німеччині

Однією з найбільш скандальних видань у Європі 2010 року стала книга

колишнього берлінського сенатора та одного з директорів Бундесбанку Тіло
Саррацина « Німеччина: самоліквідація, або як ми ставимо на кін свою країну». На майже п'яти сотнях сторінок автор лякає німців швидким крахом
країни, яку, вважає він, ось-ось накриє потік неосвічених, агресивних і фанатичних мігрантів-мусульман.

Ще до того як праця Тіло Саррацина з'явився в продажу, німецькі ЗМІ та німецькі політики висловилися з нищівною критикою. Було заявлено, що книга працює на поділ суспільства, розпалює міжнаціональну ненависть і глибоко ображає всіх жителів Німеччини. Колишні скандальні висловлювання Саррацина, зроблені без оглядки на прийняті в німецькому суспільстві пристойності, налаштували проти нього практично весь політичний істеблішмент. У толерантній Німеччини Саррацин відомий своїми вкрай різкими висловлюваннями з питань інтеграції мігрантів і ідеями про те, що неможливо поєднувати державу і масову імміграцію, викликала обурення громадськості. Вже через три дні після подання книги Рада директорів Бундесбанку відсторонила його від займаної посади - «за завдання шкоди іміджу банку». Канцлер Німеччини Ангела Меркель «з великою повагою» зустріла це безпрецедентне рішення банку, звільнення Саррацина підтримали і інших провідних політиків. Втім, відторгнення німцями тез Саррацина не так однозначно, як може здатися з виступів провідних політиків. Згідно з опитуванням Der Spiegel, близько 35 % простих громадян схвально сприйняли виступи Саррацина, порахувавши його сміливцем, що зважився сказати про давно наболіле.

Невдоволення німецьких бюргерів станом речей зростає тим більше, чим більше мігрантів-мусульман в країні. У 2007 році, згідно з даними німецької Федеральної статистичної служби, на території ФРН проживало 15,4 млн. громадян іноземних держав або громадян Німеччини в першому поколінні. Таким чином, іноземці та «мають іноземне минуле» жителі становили близько 18 % населення країни. Не менш 4 млн. іноземців, або трохи менше 5 % населення, складали вихідці з ісламських країн, в першу чергу з Туреччини, але також з країн Близького Сходу, Африки, Албанії та Боснії-Герцеговини.

У багатьох випадках відторгнення мусульман німецьким товариством має цілком конкретні причини. Мало який німець - навіть симпатизує мусульманам - готовий сприймати поширений в турецькій і арабській громадах звичай «вбивства честі» чи миритися і з тим, що в його країні 15-річних дівчаток насильно видають заміж. Ніяка інша група мігрантів не практикує звичаїв, настільки контрастують з німецьким способом життя, як живуть у Німеччині мусульмани, що створюють справжні «паралельні співтовариства» і не бажають знати про країну проживання нічого, крім адреси найближчого бюро соціальної служби.

Класичним прикладом такого емігрантського гетто з турецько-ісламським колоритом є берлінський Нойкелльн, що розташований в самому центрі Берліна, цей район традиційно був малопривабливим. У роки поділу міста квартали Нойкелльна, що належали Західному Берліну, примикали до Берлінської стіни. Не дивно, що тут жили переважно мігранти і бідні верстви населення. Сьогодні 50 % нойкелльнцев складають іноземці або громадяни Німеччини в першому поколінні, насамперед турки. Серед дітей , що живуть в цьому районі і які відвідують школи, частка іноземців становить від 80 до 100 %. 35 % дорослого працездатного населення Нойкелльна не має роботи і живе за рахунок соціальних виплат, серед 25 - річних жителів безробітних 60%.

Справжня трагедія Берліна полягає в тому, що соціальна апатія, охоплює турецьке населення Нойкелльна, підтримується обома сторонами. Туркені, які приїжджають до Німеччини у статусі нареченої з турецької провінції (часто не вміють читати і писати і задоволені прийдешнім статусом багатодітної безробітної матері на соціальне забезпечення) виховують дітей в презирстві до освіти і європейським цінностям. У свою чергу, чиновники німецької освітньої системи не стежать за якістю освіти в школах, переповнених турецькими дітьми, і вважають , що «мігрантам достатньо отримувати другосортну освіту». У більш-менш відкритій формі така дискримінація за національною ознакою спостерігається на всіх щаблях німецького суспільства: точно так само, як турецькому першокласнику вкрай

складно потрапити в «хороший» клас, а випускниці, що носить хустку, майже неможливо знайти хорошу роботу.

Взаємне відторгнення і недовіра все частіше пронизують відносини німецьких турків і етнічних німців. Згідно з опитуваннями, більше 40% турків, що проживають у Німеччині, не сприймають канцлера Меркель як «свого канцлера». Зате десятки тисяч турків збиралися на стадіоні в Кельні, щоб привітати приїхав з візитом до Німеччини прем'єр-міністра Туреччини. У свою чергу, німецька держава з підозрою дивиться хоча б мінімальні прояви релігійності мусульман. Якщо туркеня носять хустку, то їй заборонено викладати в школах, а студентки – мусульманки навіть не допускаються до вчительської практики, в той час як католицькі черниці спокійно викладають у школах, одягнувши орденські Хабит.

Неготовність німецького суспільства бачити в числі своїх членів громадян-мусульман призводить до різкого скорочення кар'єрних шансів для турецької молоді. У свою чергу, сім'ї мусульманських мігрантів, часто відрізняються вкрай низьким рівнем освіти, не вважають за необхідне переконувати своїх дітей старанно вчитися. Німецька соціальна система забезпечує легальне перебування на території країни мігрантам з рівнем життя, що вважається в країнах Близького Сходу цілком високим.

Не дивно, що безробітним є кожен третій іноземець, що проживає в Берліні і кожен другий турок. Згідно з даними міських соціальних служб, в особливо неблагополучних районах міста є сім'ї, де на допомогу з безробіття живе вже третє покоління мігрантів, які звикли до такого життя і вважають це нормою. Саме тому слова Саррацина і його прихильників про те, що німецька соціальна система приваблює гірших представників країн Близького Сходу, знаходять підтримку серед багатьох добропорядних німецьких бюргерів. Але, як показала історія з книгою Саррацина, німецькі політики вважають за краще не обговорювати наболілі питання по суті, роблячи вигляд, що проблема в книзі, а не в структурі німецького суспільства.

Запитання:

1. Назвіть основні причини, що забезпечують приплив мігрантів в Німеччину.
2. Які умови транскордонної мобільності робочої сили сприяють припливу до Німеччини мігрантів з Туреччини і країн Близького сходу?
3. Оцініть вплив міграції на економіку і добробут Європейського Союзу і країн базування.
4. Якою мірою, з Вашої точки зору, описана ситуація може бути віднесена до інших країн Європейського Союзу?
5. Які заходи регулювання міжнародної міграції можуть бути використані Європейським Союзом для виходу з ситуації, що склалася?

5. Тематика рефератів

1. Вплив глобалізації на міжнародну міграцію робочої сили.
2. Ефективна державна міграційна політика.
3. Аспекти сучасної міграційної політики держав.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №13
Тема 13. Світова валютна система

1. Основні питання теми:

1. Суть та взаємозв'язки національних, міжнародних та світових валютних систем
2. Валюта в міждержавних відносинах, види валют та їх оборотність
3. Поняття та режими валютного курсу
4. Етапи еволюції світової валютної системи
5. Характеристика Європейської валютної системи
6. Міжнародна система організації валютних ринків

2. Додаткові запитання:

1. Дайте визначення валюти та її різновидів під кутом зору належності.
2. Для чого необхідні СДР та як визначається їх вартість?
3. Яка роль євро в міжнародній валютно-фінансовій системі?
4. Що робить валюту резервною? В яких основних валютах країни тримають свої валютні резерви?
5. Які валюти вважаються вільно використовуваними? У чому полягають основні передумови для широкого застосування валют у міжнародних платежах?
6. У чому схожість і різниця твердих і конвертованих валют?
7. У чому полягає конвертація за поточними операціями? Скільки країн мають валюту, яка конвертується за такими операціями?
8. Чи достатня для повної конвертації валюти її конвертованість за поточними і капітальними операціями?
9. Які макроекономічні передумови переходу до конвертації національної валюти?
10. Чим відрізняється внутрішня і зовнішня конвертованість?
11. Що таке валютний (обмінний) курс, спот-курс, форвард-курс?
12. Чим відрізняються номінальний і реальний валютні курси?
13. Як розраховуються номінальний ефективний і реальний ефективний валютні курси?
14. У чому причини виникнення множинної валютної практики і в яких формах вона виявляється?
15. Які основні способи фіксації валютного курсу?
16. Якими основними способами встановлюється обмежено гнучкий валютний курс?
17. Які різновиди плаваючого валютного курсу вам відомі?
18. Що визначає попит і пропозицію на іноземну валюту?
19. Як визначається рівноважний валютний курс?
20. Як відбувається адаптація валютного курсу в умовах плаваючого валютного курсу?
21. Як відбувається адаптація валютного курсу в умовах фіксованого валютного курсу?

22. Як зростання або падіння валютного курсу впливає на ціни вітчизняних та іноземних товарів?
23. Які види валютних котирувань вам відомі? У чому їх відмінності?
24. Що означає паритет купівельної спроможності?У чому зміст, сильні та слабкі сторони теорії абсолютного ПКС?
25. В яких випадках теорія відносного ПКС є прийнятним засобом розрахунку валютного курсу?
26. Вкажіть шляхи використання операцій на валютних ринках у комерційних та фінансових операціях.
27. Поясніть функціонування чорного, або паралельного, ринку в багатьох країнах, які жорстко контролюють або регулюють конвертованість своїх валют.
28. Які форми міжнародної торгівлі валютою вам відомі?
29. Яка структура міжнародного валютного ринку і які його обсяги?
30. Торгівля якими валютами відіграє основну роль на міжнародному валютному ринку? Хто виступає основними партнерами з торгівлі?
31.Що таке валютний арбітраж, як і для чого він здійснюється? Які його основні форми?
32. Які ризики належать до валютних і які способи захисту від цих ризиків є в ринковій практиці?
33. Чим незахищений процентний арбітраж відрізняється від захищеного?
34. Правильне, неправильне чи невизначене таке твердження: «Країна завжди відчуває себе у гіршому становищі, коли її валюта слабка (падає вартість валюти)?»
35. Перевірте у газеті обмінні курси для іноземних валют, що подані в додатку фінансових новин. Яка з цих валют подорожчала і яка знецінилася?
36. Якщо попит на експорт країни зменшується і водночас мито на імпортні товари збільшується, то валютний курс у довгостроковому періоді виявлятиме тенденцію до знецінення чи подорожчання?
37. Яка основна мета створення світової валютної системи?
38. Чому необхідною умовою ліквідності грошової системи є необхідність комерційних банків, які діють в якості дилерів, що торгують іноземною валютою, мати достатні її резерви?
39. Що сприяє підтриманню збалансованої міжнародної системи платежів?
40. Яким чином уряду країни забезпечити впевненість інвесторів приватного сектору у міжнародній грошовій системі?
41. Дайте визначення золотого стандарту і коротко опишіть його історію.
42. Чим золотодевізний стандарт відрізняється від золотого?
43. Які ключові елементи Бреттон-Вудської угоди?
44. Дайте характеристику Ямайської валютної системи та назвіть її основні елементи.
45. У чому полягає сенс європейської валютної системи (ЄВС) і які її основні параметри?
46. Охарактеризуйте механізм регулювання валютних курсів у рамках ЄВС.
47. Назвіть етапи руху країн ЄС до валютно-економічного союзу.

48. У чому полягає вимога конвергенції основних макроекономічних показників і які це показники?
49. У чому полягають функції Європейського валютного інституту в рамках переходу до валютно-економічного союзу?
50.Як здійснюється нагляд за використанням критеріїв конвергенції?
51. У чому полягають потенційні вигоди для країн, які користуються загальною валютою? Як встановлюється курс євро?
52. На якому етапі перебуває процес переходу до валютноекономічного союзу на даний момент?
53.Як деякі уряди контролюють доступ до своєї валюти?
54.Докладно поясніть, як дефіцит платіжного балансу буде урегульовано в умовах дії: золотого стандарту; Бреттон-Вудської системи; вільно плаваючих валютних курсів. Які переваги та недоліки кожної із систем?

3. Питання для дискусії:
1. У загальних рисах охарактеризуйте основні позитивні та негативні моменти, пов'язані з великим зовнішньоторговим дефіцитом або дефіцитом за поточними операціями. Поясніть твердження: «Дефіцит за поточними операціями означає, що ми отримуємо більше товарів та послуг з-за кордону, ніж вивозимо з країни». Чому така ситуація може бути охарактеризована як «несприятлива»?
2. Правильне, помилкове чи невизначене таке твердження: «Відмова від фіксованих валютних курсів після 1973 р. означала, що країни проводять більш незалежну монетарну політику».
3. Останніми роками в літературі оновився інтерес до множинної валютної практики у формі роздільних курсів за торговими операціями і щодо руху капіталу. Система подвійного валютного курсу вважається надійним захистом зовнішньоторгових угод, а також національних заробітних плат і цін від коливань валютного курсу. За яких умов це справедливо і з якими проблемами може бути пов'язано?
4. Уряд Узбекистану підтримує валютний курс. Офіційний курс становить 1 дол. США = 100 сумів. Реальний ефективний валютний курс зріс за рік на 50%. Який з показників ви би використали як орієнтир для масштабу можливої девальвації сума?
5. Девальвація знижує міжнародну вартість нагромадженого національного багатства, реальну вартість національних фінансових активів і реальну заробітну плату. В результаті сукупний попит в економіці знижується. Але, з іншого боку, девальвація розширює сукупну пропозицію. Яким чином, у якому випадку і на якому часовому відрізку?
6. Чому в чистій системі гнучких валютних курсів немає прямих впливів зовнішнього валютного ринку на пропозицію грошей? Чи це означає, що зовнішній валютний ринок не впливає на монетарну політику?
7. Чи має сенс спробувати визначити, недооцінено чи переоцінено валюту в період гіперінфляції в одній з країн? Чому?

8. Президент України повідомляє про пакет заходів для реформування економіки, включаючи заходи щодо зниження рівня інфляції. Якщо народ вірить президенту, що має трапитися з курсом UAH і чому?
9. В Узбекистані номінальна процентна ставка зростає, але реальна падає. Як має реагувати курс сума і чому?
10. Чи збільшує інфляція попит на гроші і як вона впливає на валютний курс?
11. Якщо рівень цін у Франції зростає на 5% відносно рівня США, що, за прогнозом теорії паритету купівельної спроможності, відбудеться з вартістю євро щодо долара?
12. Із середини до кінця 70-х років єна подорожчала щодо долара, хоча темп інфляції в Японії був вищим, ніж у США. Як це можна пояснити через підвищення продуктивності японської промисловості порівняно з американською економікою?
13. Президент США заявляє, що зменшить темп інфляції за допомогою нової антиінфляційної програми. Якщо громадськість повірить йому, то спрогнозуйте, що станеться з валютним курсом долара США?
14. Якщо центральний банк Великобританії друкує гроші, аби зменшити безробіття, що станеться з вартістю фунта в короткостроковому та довгостроковому періодах?
15. Якщо номінальні процентні ставки у США зростають, але реальні процентні ставки падають, спрогнозуйте, що відбудеться з валютним курсом долара США?
16. Якщо американські автомобільні компанії зроблять прорив у автомобільній технології і будуть здатні виробляти автомобіль, що споживає галон палива на 60 миль порівняно із 50 милями на даний час, що станеться з курсом долара?
17. Якщо американці почнуть більше витрачати на розваги, купувати вдвічі більше французьких парфумів, японських телевізорів, англійських светрів, швейцарських годинників та італійського вина, що відбудеться з вартістю долара США?
18. Якщо темп очікуваної інфляції в Європі падає і процентні ставки також падають, то що станеться з обмінним курсом долара США?
19. Якщо Федеральна резервна система (ФРС) США купує долари на валютному ринку, але проводить відповідні операції на відкритому ринку, щоб нейтралізувати втручання, як це впливатиме на валютні резерви, пропозицію грошей і обмінний курс?
20. Якщо ФРС купує долари США на валютному ринку, але не нейтралізує інтервенції, яким буде вплив на валютні резерви, пропозицію грошей і обмінний курс?
21. Західні аналітики з російського ринку іноземної валюти стверджують, що він перебуває під сильним впливом цін на Державні короткострокові облігації (ДКО). В якому випадку це твердження справедливе і які основні напрямки цього впливу?
22. Яка була система міжнародних валютних відносин у кожному із зазначених чотирьох періодів: золотий стандарт (1870-914 рр.); міжвоєнний період; дія Бреттон-Вудської системи (1944-1971 рр.); епоха плаваючих валютних курсів з

1971р. (включаючи період зростання курсу дол. США на початку 80-х рр.)? У кожному періоді зазначте: основні струси міжнародної валютної системи; докази стабілізуючої або дестабілізуючої ролі окремих спекулятивних операцій; роль країни ключової валюти в успіху або невдачах валютної системи.
23. Деякі вчені вважають, що золотий стандарт є найкращим за сучасних умов способом організації міжнародної валютної системи. На їхню думку, прив'язка основних валют до золота дала б можливість уникнути різких коливань валютних курсів, на які можна було б впливати за допомогою купівлі-продажу золота. Інші вважають, що поновити золотий стандарт неможливо, оскільки це вимагало б ліквідації будь-якого регулювання цін, заробітних плат і процентних ставок та створення єдиного міжнародного валютного центру, такого, яким був Лондон на початку століття. Яка ваша думка?
24. Яким чином у рамках Бреттон-Вудської валютної системи країна могла застрахувати себе від неочікуваного припливу або відпливу короткострокового спекулятивного капіталу? Чи діють ці механізми в рамках сучасної валютної системи?
25. Одна з ідей реформи міжнародної валютної системи, про яку вів мову ще Кейнс, полягає у створенні світового центрального банку. Для цього частка валютних резервів країн-учасниць мала бути розміщена у світовому ЦБ, який міг би регулювати світовий попит грошей шляхом купівлі/продажу державних казначейських векселів на відкритому ринку. Крім того, світовий ЦБ міг би надавати позики країнам-учасницям, котрі відчувають труднощі з зовнішніми платежами, а також випустити світову валюту. Критики цієї ідеї вважають, що без ефективної координації макроекономічної політики здійснити її неможливо. Що ви думаєте про це?
26. Після входження країн ЄС до валютного союзу як ви уявляєте собі систему валютних курсів і валютно-економічних відносин між членами ЄС і Україною?
27. Правильне, помилкове чи невизначене таке твердження: «Інфляція неможлива за золотого стандарту»?
28. Якби за золотого стандарту Великобританія була продуктивнішою порівняно зі США, що сталося б з пропозицією грошей у цих двох країнах? Чому зміни пропозиції грошей допомагали зберегти фіксований валютний курс між США і Великобританією?

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Розв'язати задачу за таких умов: Американська компанія експортувала обладнання в Ірландію за ціною 10 тис. євро. Валютний курс складав 1 євро = 1,5 дол. США. Затрати на виробництво обладнання складали 11 тис. дол. США. Як зміниться прибуток експортерів в доларах при підвищенні курсу долара на 20%?

Завдання 2. Проаналізувати ситуацію та відповісти на поставлені запитання.

Від чого залежать курси валют

Валюти існують, тому що існують держави, які мають монополію на випуск грошей. Якби в якості платіжного засобу приймалося, наприклад, золото або срібло (як це було раніше), гроші однієї країни відрізнялися б від грошей іншої країни тільки вагою, формою,

пробою металу та зображеннями на боках монет. Але це не так. Держави здатні забезпечити монополію на випуск (емісію) грошей тільки в межах своєї країни, тому курси валют залежать від політики держав-емітентів та міжнародної торгівлі.

Як і вартість будь-якого товару, котирування валют визначаються балансом попиту та пропозиції. Розуміння ключових факторів, що формують попит на певну валюту та її пропозиція на світовому ринку дають уявлення про те, на що спиратися, вибираючи валюту для тих або інших цілей. Слід відразу зауважити, що це лише загальні орієнтири, які дозволяють робити припущення про стійкість валюти та її зміцнення або ослаблення в цілому. Валютний ринок відрізняється від ринку цінних паперів або товарів відсутністю єдиного засобу платежу. Інакше кажучи, на валютному ринку немає грошей у тому розумінні, у якому вони є на ринках товарів або цінних паперів. Купівля або продаж валюти – це завжди обмін однієї валюти на іншу, і говорячи про зростання або падіння курсу валюти, потрібно пам'ятати, що це зростання або падіння стосовно інших валют, рівнозначних «товарів» на валютному ринку. Тому якщо є причина укріплятися або слабшати для багатьох валют відразу, ми можемо не побачити ні зростання, ні зниження їхніх курсів.

Виділяють чотири основних фактори, що визначають курс валюти:

а) зовнішньоторговельний баланс країни-емітента валюти;

б) дії грошової влади країни-емітента (у тому числі, нарощування випуску національної валюти);

в) плани на майбутнє (інвестиційні проекти компаній і держав, що передбачають капітальні витрати в тій або іншій валюті, довгострокові контракти тощо);

г) довіра до валюти (використання її для зберігання заощаджень, довгострокових позик і захисту від ризиків, пов'язаних зі зміною курсів валют).

Потрібно пам'ятати, що в реальному житті всі чотири фактори діють одночасно, і сила їхнього впливу непостійна.

Зовнішньоторговельний баланс. Від того, на яку суму компанії, що працюють у тій чи іншій країні, експортують товарів і послуг, залежить надходження у країну іноземних валют. Так створюється попит на валюту країни на її внутрішньому ринку. Експортери купують місцеву валюту (вимінюють на іноземну), щоб оплатити свої витрати з виробництва товарів або послуг, які вони поставляють на світовий ринок. Чим більшим є обсяг експорту, тим вищий попит на внутрішню валюту країни. А отже, тим вищий і її курс. Імпортери, у свою чергу, повинні купити іноземну валюту (обміняти на національну), щоб здійснювати закупівлі для продажу усередині країни. Вони створюють пропозицію місцевої валюти й попит на іноземні валюти. Чим більше в країну імпортується товарів і послуг, тим більшим є попит на іноземні валюти та більша пропозиція місцевої валюти. І, відповідно, чим більший імпорт у грошовому вираженні, тим нижчий курс місцевої валюти. Очевидно, що поняття «більше» і «менше» відносно імпорту та експорту мають сенс тільки в порівнянні один з одним. Якщо експорт перевищує імпорт у грошовому вираженні, то говорять про позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу. Коли зовнішньоторговельне сальдо позитивне, попит на місцеву валюту перевищує її пропозицію, що сприяє зростанню курсу цієї валюти. Попит на валюту країни з негативним торговельним балансом виявляється меншим, що сприяє ослабленню цієї валюти. Також і падіння експорту в грошовому вираженні веде до ослаблення валюти. Існують, однак, країни зі стабільною валютою й багаторічним негативним торговельним балансом, наприклад, США. Це не суперечить наведеному вище викладенню, але говорить про те, що на курс валюти таких країн сильніший вплив мають інші фактори. Очевидно, що експорт не може перевищувати імпорт завжди на ту саму величину. Торговельний баланс впливає на курс валюти в безперервному режимі. Іноді співвідношення експорту та імпорту в грошовому вираженні піддається сезонним коливанням. Причиною цього може бути як сезонний характер попиту на основні експортовані товари (наприклад, паливо), так і особливості вимог до фінансової звітності в країні. Наприклад, японські компанії восени зводять річні баланси та готуються до сплати

щорічних податків. Для експортерів це вимагає так званої репатріації виторгу – обміну на ієни тієї його частини, яка потрібна для сплати податків. Результатом цього є щорічний пік попиту на ієну в останні місяці року. Це, у свою чергу, веде до тимчасового підвищення її курсу. Після сплати компаніями податків попит на японську валюту падає, і курс її також знижується.

Емісія валюти. Обсяг валюти в обігу залежить від того, наскільки інтенсивно відповідна держава її випускає, тобто фізично друкує паперові гроші та нарощує кількість грошей в обігу безготівковим способом (наприклад, видаючи кредити банкам). Зрозуміло, швидке нарощування грошової маси сприяє зростанню пропозиції національної валюти, і коли пропозиція «обганяє» попит на цю валюту, курс її знижується. Як приклад, можна привести реалізацію плану Полсона у США. Цей план, прийнятий Сенатом і Конгресом США у жовтні 2008 року, передбачав видачу кредитів американським банкам, викуп цінних паперів у фінансових компаній тощо. Загальна сума, яку передбачалося спрямувати на «антикризові» заходи, спочатку становила $500 млрд., а потім була збільшена до $800 млрд. Зниження курсу долара до основних світових валют, яке ми спостерігаємо в останні місяці, значною мірою є результатом реалізації плану Полсона, хоча й не тільки. Крім власне емісії національної валюти, держави користуються й іншими способами впливати на попит та пропозицію національної валюти. Найпоширеніші варіанти – обов'язковий продаж частини валютного виторгу (у Росії він був скасований навесні 2006 року), вилучення частини валютного виторгу експортерів у стабілізаційні та аналогічні фонди, а також операції на внутрішньому валютному ринку (інтервенції). Проводячи інтервенції на валютному ринку, держава (центральний банк) може грати проти ринку, штучно підтримуючи курс національної валюти вище або нижче певного рівня. У цьому випадку сила впливу на курс валюти залежить від того, на дії якого масштабу готова піти грошова влада. Для зміцнення національної валюти державі доводиться скуповувати її, продаючи іноземну валюту зі своїх запасів. Для ослаблення національної валюти владі доводиться збільшувати її пропозицію, або направляючи на ці цілі частину держбюджету, або друкуючи гроші, яких «не вистачає». Під час кризи урядам вигідно послаблювати національну валюту своїми діями. Коли обсяг міжнародної торгівлі падає, і експорт багатьох країн-експортерів також знижується, ослаблення національної валюти поліпшує умови для експортерів, тому що витрати їх вимірюються в національній валюті, а виторг – в іноземній. Посилити позиції на світових ринках «своїх» експортерів уряди можуть, послаблюючи національну валюту, наприклад, шляхом масованої її емісії. Через зниження податкових і митних надходжень утворюється та зростає дефіцит держбюджету. Для його покриття країни, що нагромадили золотовалютні резерви, починають їх витрачати. На практиці це означає ту саму емісію національної валюти в кількості, відповідній до обсягу «витрачених» резервів.

Плани на майбутнє. Починаючи будівництво нового заводу, модернізацію виробництва, розвідування або освоєння нового родовища тощо, компанії планують капітальні витрати. Якщо передбачається закуповувати устаткування, технології та інше в іноземних партнерів, ці витрати плануються у валюті. В процесі підготовки до реалізації інвестпроектів, компанії нагромаджують на своїх рахунках запаси відповідної валюти. Що, у свою чергу, збільшує попит на неї й сприяє зростанню її курсу. Інвестпроекти часто фінансуються за рахунок позичкових коштів. Якщо позика береться в іноземному банку, компанія також одержує валюту, збільшуючи на неї попит. Тому великі позики компаній в іноземних банків сприяють зростанню курсу валютних позик. Крім капітальних витрат, компанії планують також і закупівлю сировини, продаж своєї продукції тощо, укладаючи довгострокові контракти. Укладання довгострокових контрактів на закупівлю сировини або поставку послуг з іншої країни збільшує попит на валюту цієї країни. Позики у валюті роблять не тільки компанії, але й населення, і держави. Усе сказане вище відноситься й до них.

Довіра до валюти. Прагнучи витрачати валюту або одержувати доходи в іноземній валюті, компанії намагаються захиститися від ризиків, пов'язаних зі змінами курсів валют.

Ця операція називається хеджуванням. Наприклад, металургійний комбінат укладає довгостроковий контракт на рік на поставку сталевого листа за фіксованою ціною в доларах. Якщо курс долара знижуватиметься, виторг комбінату в перерахунку на гривні скоротиться, витрати (які також у гривнях) будуть становити більшу частку від виторгу, а прибуток скоротиться. Компанія укладає форвардний контракт на валютному ринку, «протилежний» її основним валютним операціям. Наприклад, якщо компанія-експортер очікує одержання виторгу в доларах, для хеджування ризику падіння курсу долара до гривні, вона укладає форвардний контракт на продаж доларів за гривні по прийнятному для себе курсу. Якщо таких компаній багато, зростає попит на гривні і падає на долари. Це сприяє зміцненню гривні відносно долара. Вибір валюти, на яку укладаються форвардні контракти при хеджуванні, обумовлюється й довірою до цієї валюти. Це суб'єктивний показник, який неможливо виміряти. Якщо, за загальною думкою, та чи інша валюта буде залишатися досить стабільною протягом тривалого у масштабі бізнесу періоду (роки), її будуть частіше й у більшому обсязі використовувати для хеджування валютних ризиків. Валюти, курс яких взагалі непередбачений, використовувати для таких цілей незручно. Відповідно, зростає попит на валюти, які вважаються більш надійними. Аналогічно роблять і уряди, створюючи золотовалютні резерви. Частка золота в таких резервах більшості країн мінімальна, в основному вони складаються з державних боргових паперів країн-емітентів надійної валюти та найбільш надійної валюти. Свої боргові папери держави погашають у своїй же валюті, тому вони можуть вважатися в цьому випадку аналогом зберігання у резервах тієї ж валюти. Вибір державою тієї або іншої валюти для зберігання в ній своїх резервів – потужний фактор підтримки курсу цієї валюти. Також і відмова урядів від використання в якості резервної тієї або іншої валюти сприяє зниженню її курсу. Так само, як і продаж цієї валюти або держоблігацій країни-емітента. Різниця в ступені довіри людей (приватних осіб, власників компаній, членів урядів і т.д.) до валют значною мірою визначається оцінкою стійкості економік країн-емітентів цих валют. У так звану «велику п'ятірку» найбільш надійних валют світу входять долар США, євро, єна, швейцарський франк і фунт стерлінгів. Суттєву роль також відіграє історія існування валюти. Чотири з п'яти валют «великої п'ятірки» існують багато десятиліть. Винятком є євро, але ця валюта прийшла на зміну цілій групі європейських валют, серед яких – німецька марка, валюта, що зберігала довгий час стабільність. В останні місяці 2013 року поширеною стала назва «валюта-притулок». Так називають долар і єну – дві валюти, які зараз вважаються найбільш стабільними. Попит на них зростає, коли інвестори намагаються мінімізувати ризики, відмовляючись від перспектив одержання великого доходу. Наприклад, після певного періоду зростання фондових і сировинних ринків вони продають папери, «переходячи» у «валюти-притулки».

Коли ми ознайомилися з факторами, що визначають курс валюти, виникає запитання: як застосувати це на практиці? Прогнозувати курси валют було б дуже привабливо. Знаючи, як буде змінюватися курс тієї або іншої валюти, можна було б правильно вибирати моменти її купівлі й продажу, щоб виграти на різниці курсів. Можна було б вибрати для зберігання заощаджень валюту, яка точно виросте або хоча б не впаде до моменту, коли ми плануємо своїми заощадженнями скористатися. Кредит можна було б брати у валюті, яка серйозно ослабне в процесі його виплати. Однак очевидно, що якби такі точні прогнози були можливі, усі б так і робили. Принаймні, великі компанії та уряди, що мають можливість зібрати більше інформації та залучити для прогнозування кращих фахівців. А приватним особам було б достатньо дивитися, що роблять великі гравці, і повторювати за ними. У житті такого не відбувається…

Запитання:

1. Здійсніть аналіз коливання світових валют протягом 10 років та встановіть причинно-наслідкові зв'язки зміни валютних курсів.

2. На прикладі Китаю, здійсніть аналіз зміни валютного курсу внаслідок зміни торгівельного балансу.

3. Наведіть приклади регулювання валютного курсу методом емісії валюти? Які переваги та недоліки застосування цього методу?

4. Проаналізуйте обсяги золотовалютних резервів розвинутих країн світу. Чи впливають їх обсяги на формування валютних курсів цих країн?

5. Які методи, на Вашу думку, є найбільш оптимальними для регулювання валютного курсу країн в умовах лібералізації економіки або прихованого протекціонізму?

5. Тематика рефератів

1. Сутність і основні тенденції розвитку міжнародних валютних відносин.
2. Формування світової валютної системи.
3. Портрет світового ринку: золото вчора, сьогодні, завтра.
4. Види і цілі валютних операцій на світових валютних ринках.
5. Механізм функціонування світового валютного ринку.
5.Особливості становлення та функціонування національної валютної системи України.

Література: [1-5]

Семінарське заняття №14
Тема 14. Міжнародні розрахунки

1. Основні питання теми:

1. Загальна характеристика та особливості міжнародних розрахунків
2. Техніка здійснення міжнародних розрахункових операцій
3. Засоби платежу, що використовуються при здійсненні міжнародних розрахунків
4. Міжнародні платіжні системи
5. Заходи державного регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин

2. Додаткові запитання:

1. Які фактори впливають на ефективність міжнародних розрахунків?
2. Які труднощі виникають під час міжнародних розрахунків?
3. Який вплив мають уніфіковані правила і звичаї на організацію міжнародних розрахунків?
4. Чи використовується в міжнародних розрахунках золото? Якщо так, то який воно має статус?
5. Яка основна мета вибору форм міжнародних розрахунків?
6. Оцініть вигідність проведення відомих вам форм розрахунків окремо для експортера та для імпортера.
7. Що зумовило необхідність введення у міжнародну практику розрахунків такого цінного паперу як вексель?
8. Визначте основний елемент валютної політики та його значення в системі міжнародних розрахунків?

3. Питання для дискусії:

1. Чому банки відіграють важливу роль у фінансуванні зовнішньоторговельних операцій?
2. Проаналізуйте існуючі форми розрахунку у кредит (з розстроченням).
3. Як Ви розумієте схему фінансування, що здійснює МВФ?
4. Порівняєте значимість безготівкових та готівкових розрахунків.
5. Проаналізуйте алгоритм платежу по імпортній операції в національній валюті при банківському переказі.
6. Проаналізуйте алгоритм платежу по імпортній операції в іноземній валюті при банківському переказі.

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Прочитайте текст кейсу «Заплутаний слід відповідальності за катастрофу нафтового танкеру» та надайте відповідь на запитання.

Кейс «Заплутаний слід відповідальності за катастрофу нафтового танкеру»

Крах танкера «Prestige» (який належить одній країні, підпорядковується в адміністративному плані іншій країні і фрахтується компаніями з різних країн світу) відновило суперечки з приводу перевірки морських суден і застосування законів, що регулюють перевезення вантажів морським транспортом.

Коли зношений танкер зареєстрований на Багамах, належить Ліберійській компанії, підпорядковується грецької морської адміністрації, зафрахтований російською нафтовою компанією, що розташована у Швейцарії, і здійснює рейс під керівництвом капітана-грека, командувача азіатським екіпажом, - хто в кінцевому підсумку несе відповідальність за екологічний і економічний збиток, викликаний розливом нафтопродуктів?

Старий однокорпусний танкер «Prestige» з вантажем 70000 тон мазуту розколовся надвоє і потонув біля північного узбережжя Іспанії. Ця катастрофа розпалила палкі суперечки навколо проблеми перевірки технічного стану морських суден, що перевозять вантажі, а також навколо проблеми застосування міжнародних законів, що регулюють морські перевезення.

Танкер, спущений на воду 26 років тому, отримав пробоїну під час шторму і почав тонути, розливаючи нафтопродукти в море. Через розлив 10000 тон цього вкрай токсичного вантажу утворилася 130-кілометрова пляма нафти, що призвело до забруднення здебільшого багатих рибних місць в районі Галісії. Більш 1000 рибалок втратили роботу, птиці вкрилися шаром мазуту, а в затоках загинули омари.

У північній Атлантиці дуже жвавий рух морського транспорту, і катастрофа танкера «Prestige» - не перший випадок, який призвів до розливу нафтопродуктів біля північно-східного узбережжя Іспанії. Франція також постраждала від екологічних катастроф, викликаних аваріями вантажних кораблів. Після катастрофи танкера «Prestige» президент Франції Жак Ширак (Jacques Chirac) закликав до прийняття «драконівських заходів» щодо забезпечення безпеки морських перевезень і захисту берегів європейських країн від загрози екологічних катастроф.

У 1999 р біля берегів Бретані затонув танкер «Erika», що призвело до розливу15000 тон мазуту і забрудненню 400 км узбережжя. Після краху танкера Франція звернулася до Європейського Союзу з пропозицією заснувати організацію щодо гарантування безпеки морських перевезень, проте справа загрузла в дискусії про те, де повинна бути розташована штаб-квартира такої організації.

Хосе Марія Аснар (Jose Maria Aznar), який був на той час прем'єр-міні стром Іспанії, пригрозив порушити судовий процес з метою компенсації витрат на очищення навколишнього середовища від забруднення нафтопродуктами. Однак проти кого міг би прем'єр-міністр висунути судовий позов? Юристи стверджують, що останнім часом стало особливо важко застосовувати між народне морське право через те, що компанії і власники морських суден намагаються скорочувати свої витрати, реєструючи свої судна в так званих «додаткових притулках» (країнах з низькими податками), а також наймаючи дешеві, але в багатьох випадках погано підготовлені екіпажі. Танкер «Prestige» не був винятком. Він був зареєстрований на Багамських островах, належав ліберійської компанії Mare Shipping, підкорявся адміністративно грецької компанії Universe Maritime і був зафрахтований російською торговою компанією Crown Resources, що зареєстрована в Швейцарії.

Політика також є перешкодою на шляху вирішення даної проблеми. Після катастрофи танкера «Prestige» іспанський уряд вхопилося за той факт, що танкер прямував на британську колонію Гібралтар, на яку Іспано ня пред'являє свої територіальні претензії. Іспанія намагається звинуватити Великобританію в тому, що британський уряд не виконує директив ЄС з перевірки технічного стану морських суден. Лойола де Паласіо (Loyola de Palacio), громадянин Іспанії та комісар ЄС з питань транспорту та енергетики, пішов ще далі, звинувачуючи Гібралтар в тому, що сталося з танкером «Prestige». На думку пана Паласіо, в Гібралтарі не заборонений заходження і розвантаження потенціальна небезпечних однокорпусних танкерів, що дозволяє гібралтарцам наживатися на обслуговуванні судів, які не можуть заходити в європейські порти. Британський уряд оголосив звинувачення Іспанії позбавленими всяких підстав. У своєму листі до Європейської Комісії, яке було опубліковане але в «Financial Times», сер Найджел Шейнволд (Nigel Sheinwald), постійний представник Великобританії в ЄС, стверджує, що танкер «Prestige» не так на правляться в Гібралтар під час свого останнього драматичного подорожі. «Останній раз танкер зупинявся

на дозаправку в Гібралтарі, навіть не заходячи в порт, в червні 2003 р», - сказано в листі. Рішення про те, хто повинен нести витрати з ліквідації наслідків ката строфи, повинно прийматися відповідно до Конвенції про цивільно-право виття відповідальності (Civil Liability Convention), прийнятої Міжнародної мор ської організацією (International Maritime Organization). Відповідно до цієї конвенції власник судна зобов'язаний відшкодувати шкоду від витоку нафти з танкера, але цей збиток був визначений всього в $ 80 млн.

Згідно з висновками Intertanko, асоціації незалежних власників танкерів, у 95% випадків суми компенсації, передбаченої Конвенцією про цивільно-правової відповідальності, достатньо для того, щоб профінансувати очищення забруднених територій. У тих випадках, коли цієї компенсації недостатньо, починає діяти Міжнародний фонд компенсації забруднення нафтою (International Oil Pollution Compensation Fund), який фінансується отримувачем нафти. Максимальна сукупна компенсація від цими двома організаціями, становить $ 180 млн. Після катастрофи танкера «Prestige» увагу була звернута також на перевірку технічного стану зношених судів. Європейська Комісія зажадала від урядів країн Європи як найшвидше ввести в дію нові правила перевірки. У відповідності з цими правилами портові власті повинні перевіряти мінімум 25% всіх суден, що заходять в доки, причому в першу чергу повинні перевіряти зношені однокорпусні суду.

Запитання до кейсу:

1. Назвіть основні етичні проблеми у випадку з танкером «Prestige».
2. Назвіть основні проблеми соціальної відповідальності у випадку з танкером «Prestige».
3. Яка зі сторін даного конфлікту, на вашу думку, повинна була б нести найбільшу і саму невелику відповідальність перед законом за розлив нафти?
4. Не беручи до уваги політичних аспектів проблеми, які заходи можна було б зробити, щоб уникнути виникнення подібних проблем у майбутньому?

5. Тематика рефератів

1. Світові фінансові центри.
2. Історія розвитку фінансового ринку.
3. Європейська валютна система – етапи і основні особливості її розвитку.
4. Міжнародні організації з регулювання валютно-кредитних відносин.
5. Важелі регулювання валютних курсів та механізм їх використання.
6. Проблема стабільності гривні.

Література: [1-5]

ПІДСУМКОВА КОНТРОЛЬНА РОБОТА ПО ТЕМАМ 8-14.

Семінарське заняття №15

Тема 15. Глобалізація економічного розвитку

1. Основні питання теми:

1. Глобалізація як нова якість інтернаціоналізації
2. Глобальні проблеми світового господарства
3. Інтеграція України у світову економіку

2. Додаткові запитання:

1. Які основні причини формування глобалізаційних процесів?
2. Чим характеризується процес глобалізації на рівні окремої країни?
3. Які головні показники визначають ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку?
4. Яким чином глобалізація пов'язана з регіоналізацією світового господарства?
5. У чому полягають негативні наслідки процесу глобалізації?
6. Визначте пріоритетні напрями інтеграції України у світову економіку.
7. Відокремте внутрішньо- і зовнішньоекономічні чинники, що формуються в системі передумов, особливостей і шляхів інтеграції України у світову економіку.
8. Які є економічні, соціально-економічні, політико-правові та інфраструктурні передумови інтеграції України?
9. Визначте напрями співробітництва України з ЄС.
10. Які договірно-правових і політичних засади співробітництва України з ЄС

3. Питання для дискусії:

1. На думку Джагдіша Бхагваті, спеціального радника ГАТТ/СОТ і спеціального радника ООН з питань глобалізації, директора американського Національного бюро економічних досліджень: «Глобалізація – це процес позитивний, але позитивний не на сто відсотків. Інколи глобалізація шкодить, і в таких випадках в цей процес потрібне втручання для зменшення впливу негативних факторів слід створювати інститути і проводити відповідну політику. Проте сумарні економічні вигоди від глобалізації переважують негативні, і якщо будуть розроблені ефективні механізми їх компенсації, то глобалізація викликатиме менше критики». У яких випадках глобалізація несе негативні наслідки?
2. Які міжнародні інститути займаються пом'якшенням і подоланням негативних наслідків глобалізації? Як глобалізація впливає на формування економічної стратегії окремих економічних агентів?
3. Які на ваш погляд проблеми є найнебезпечніші для людства? Як пояснити твердження, що глобальні проблеми людства є наслідком протистояння?
4. Визначте спонукальні причини інтеграції України у світову економіку.
5. Яким чином інтеграція України в світову економіку значною мірою гальмується структурою виробництва?
6. Які існують аспекти стратегічної інтеграції України у світове господарство?

7. Що об'єднує інтеграційні процеси європейських країн з перехідною економікою та інтеграційні процеси України?
8. Чи могла і чи може Україна зробити технологічний ривок і ввійти в «клуб» розвинених країн?

4. Ситуаційні завдання та вправи

Завдання 1. Провести аналіз формування Європейського Союзу. Результати записати у формі табл.1.

Таблиця 1

Етапи розширення Європейського Союзу

Рік	***Кількість країн-членів***	***Держави, що приєдналися***	***Територія (тис.кв.км)***	***Населення (млн.чол)***

Завдання 2. Провести аналіз структури та функцій наднаціональних органів Європейського Союзу. Результати записати у формі табл.2.

Таблиця 2

Наднаціональні органи Європейського Союзу

№ п/п	***Назва***	***Місце розташування***	***Склад***	***Основні функції***
1				
2				
3				
4				
5				
6				

Наднаціональні органи: Європейська рада, Рада ЄС, Європейський парламент, Європейська комісія, Європейський суд, Європейський суд аудиторів.

Завдання 3. *Прочитайте текст кейсу «Як управляти процесом інтеграції?» та надайте відповідь на запитання.*

Кейс «Як управляти процесом інтеграції?»

Утворення єдиного європейського ринку тільки підігріло дискусії, що існували і раніше, про те, хто є найбільш конкурентоспроможним в умовах інтеграції – глобальна організація, регіональні структури або сильні національні компанії, які чутко реагують на відмінності в уподобаннях і смаках споживачів на ринках різних європейських країн. Але яку б стратегію не обрала компанія, перед нею постає питання про те, як управляти цими складними організаціями, як від організації, яка розташована і діє в межах однієї країни, перейти до інтегрованих європейських мереж.

Аналіз сучасного стану світового бізнесу показує, що за прибутковістю і конкурентоспроможністю європейські компанії відстають від світових лідерів. Причини такого відставання полягають у їх національній роздробленості, дублюванні функцій, недостатнє використання новітніх досягнень як в технології виробництва, так і у менеджменті. Багато аналітиків вважають, що важливим етапом в процесі глобалізації є формування сильних регіональних (в даному випадку європейських) компаній.

Інтеграцію організацій в такі регіональні блоки легше спланувати, ніж здійснити. Але інтеграція - це не просто зміна організаційної схеми компанії на папері. Крім того, така

інтеграція обходиться компаніям недешево. Багато компаній, зробивши спробу централізувати свої функції в європейському масштабі, були змушені знову повернутися до попередніх національних схем діяльності. Питання тут в тому, як управляти процесом інтеграції. І приклад компанії Procter&Gamble може багато чого пояснити в цьому питанні.

Компанія P&G прийшла на європейський ринок у 1932 р., коли придбала спочатку одну фірму у Великій Британії, а в середині 50-х поширила свою діяльність й на континентальну Європу. В ті роки кожний філіал компанії в точності копіював американську материнську організацію, повторюючи всі функції. Менеджери національних філіалів повинні були адаптувати затверджені продукти компанії для місцевого ринку, використовуючи систему управління торговими марками P&G для досягнення лідируючого положення на даному ринку.

У 60-х роках, коли єдиний європейський ринок тільки почав формуватися, P&G мала свої філіали в кожній європейській країні. В той час національні особливості кожного ринку були занадто важливі для діяльності компанії через те, що поїздки по Європі були обмежені, а телебачення ще не згладило регіональні особливості. Тому P&G продовжувала адаптувати американські продукти, технології та стратегію до місцевих ринків. Європейський офіс компанії займався виключно відстеженням торгових марок P&G в Європі.

В 70-ті роки, незважаючи на успіхи, яких компанія досягла на всіх західноєвропейських ринках, політичні зміни, що відбувалися, заставили її замислитися про необхідність більшої регіональної координації. Нафтова криза 1974 р. Загострила ситуацію більш жорсткими фінансовими обмеженнями, бо компанія використовувала різні нафтопродукти у своєму виробництві. Компанія створила Європейський Технічний Центр, завданням якого була розробка загальних програм розвитку. При цьому всі місцеві філіали зберегли свої науково-дослідні відділи, у Великій Британії продовжував діяти технічний центр в Ньюкаслі. Ця перша спроба була невдалою, розроблені центром програми викликали критику місцевих відділень компанії. Скоро довелося повернуться до попередньої схеми роботи. З того часу компанія більше не намагалася силою примусити місцевих менеджерів до співробітництва. Замість цього ставка була зроблена на добровільну інтеграцію, яка реалізовувалася шляхом створення проектних команд, які створили в компанії матричну структуру управління. Першим на шлях європейської інтеграції встав відділ досліджень і розвитку компанії. Спільні загальноєвропейські програми розроблялись для цілої низки продуктів, але разом з тим працівники відділу працювали у місцевих філіалах й були підпорядковані місцевим менеджерам, які виплачували їм зарплату.

На початку 80-х до процесу інтеграції підключився відділ маркетингу. Європейські команди представників різних національних філіалів розробляли загальні програми для конкретних торгівельних марок. Такі програми потім ратифікувалися місцевими філіалами, які несли відповідність за реалізацію програми на місцевому ринку і сплачували зарплату своїм учасникам європейської команди.

Ці європейські проектні команди, які створили матричну організаційну структуру, були проміжним етапом на шляху до більш формальної інтеграції компанії. Один з менеджерів компанії пригадував, як нелегко було йому працювати. Менеджер європейської команди чекав, що він зможе залучити генерального директора місцевого філіалу на свій бік, але той вимагав від нього триматися подалі від «безглуздих» ідей європейців. Працівників, яким вдалося спрацюватися в таких європейських проектних командах, зазвичай переводили на різні посади, але вони продовжували працювати в проектах, тим самим реалізовуючи ідею інтеграції на новій посаді.

Наступним кроком була поступова централізація деяких функцій компанії, за які тепер відповідали не місцеві менеджери, а європейські представники. Так трапилося з дослідженнями і розвитком у 1977 р., а до 1989 р. централізація всіх функцій компанії була в цілому завершена.

В маркетингу як і раніше орієнтувалися на місцевий ринок, але від географічного принципу управління перейшли до управління продуктом. В середині 80-х рр. в Європі було

три вищих регіональних менеджери, кожний з яких одночасно відповідав за певні продукти. В 1985 р. у кожного такого керівника з'явилися підпорядковані менеджери торгових марок (бренд-менеджери).

В результаті цих процесів генеральні директори національних філіалів компанії поступово втратили багато функцій, і натомість зосередилися на зв'язках з місцевою владою, а також на збуті товарів компанії на даному ринку.

Процес інтеграції в компанії Procter&Gamble зараз вбачається закономірним і логічним, а в свій час кожна зміна викликала сумніви і бурхливі суперечки. Те, що, незважаючи на ці сумніви і суперечки, процес успішно розвивався, підтверджує, що він відображував об'єктивну європейську тенденцію, яку своєчасно помітила і використала компанія. В результаті були розроблені та успішно реалізовано кілька програм створення європейських продуктів, найбільш відомими з яких є «Памперси» (1985р.) та «Аріель Ультра» (1989р.).

Запитання до кейсу:

1) Використовуючи історію інтеграції компанії P&G, яка тривала два десятиріччя, визначте, які чинники слід враховувати під час вибору темпів інтеграції. В яких випадках ефективною є «шокова терапія», а в яких поступовий і повільний розвиток?

2) В яких напрямках йшла інтеграція в компанії P&G? Які ще напрямки інтеграції можливі?

3) Як вплинули інтеграційні процеси в Європі на поведінку компаній на ринку?

5. Тематика рефератів

1. Стратегії розвитку національних економік за поглибленням міжнародних процесів.
2. Динаміка і фактори розвитку міжнародних інтеграційних союзів.
3. Характер та динаміка інтеграційних процесів в Європі.
4. Порівняльна характеристика інтеграційних процесів в Америці, Азії та Африці.
5. Участь України в регіональних інтеграційних процесах.
6. Дезінтеграційні процеси у сучасному світі: причини, масштаби, наслідки.
7. Особливості регіональної політики Європейського Союзу.
8. Передумови інтеграції України у світове господарство.
9. Пріоритетні напрями галузевої орієнтації економіки України в контексті європейської інтеграції.
10. Характер інтеграційних процесів у рамках СНД.

Література: [1-5]

Рекомендована література

Основна:

1. Бестужева С. В. Міжнародна економічна діяльність України: навчальний посібник / С. В. Бестужева. –Харків: Вид. ХНЕУім. С. Кузнеця, 2016. – 266с.

2. Козак Ю. Г., Заєць М. А. Міжнародні економічні відносини. Навч. посібник. – Одеса – «ТОВ.ПЛУТОН », 2016. – 352 с.

3. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : навч. посібник / Т.В. Шталь [та ін.]. – Харків : «Видавництво «Форт», 2015. – 364 с.

4. Міжнародні економічні відносини: підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 464 с.

5. Світова економіка : підручник / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.

Допоміжна:

1. Гіл, Чарльз. Міжнародний бізнес. Конкуренція на глобальному ринку. – К.: Основи, 2001. – 648с.

2. Горбач Л.М. Міжнародні економічні відносини : підручник / Л.М. Горбач, О.В. Плотніков. – К.: Кондор, 2009. – 264 с.

3. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Ланкова, Н.Б. Даниленко. – 7-е вид. – К.: Знання, 2008. – 406 с.

4. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль І. Світова система господарювання. Навчально-практичний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 368 с.

5. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль ІІ. Міжнародні ринки та форми міжнародної економічної взаємодії. Навчально-практичний посібник. – К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. – 368 с.

6. Моделювання міжнародних відносин: Навч. посіб. / Р.В. Вовк. – К.: Знання, 2012. – 246 с.

7. Передрій О.С. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 374 с.

8. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: теорія: підручник для студ. екон. спец, вищих навч. закл / А.С. Філіпенко. – К. : Либідь, 2008. – 408 с.

9. Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В.О. Шевчук. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

10. Школа І.М. Міжнародні економічні відносини : підручник для студ. вищ. навч. закл. / І.М. Школа, В.М. Козменко, О.В. Бабінська ; Чернів. торг.-екон. ін-т Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – вид 2-ге., переробл. і допов. – Чернівці : Книги-ХХІ, 2007. – 544 с.

Інформаційні ресурси інтернет:

1. http: // www.rada.gov.ua – інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України
2. http: // www. niss.gov.ua – сайт Національного Інституту стратегічних досліджень
3. http: // www.europa.eu.int – сайт ЄС
4. http: // www. cnn.com – новини CNN
5. http: // www. search.global.epnet.com – електронний формат наукових журналів
6. http: // www. inf.kiev.ua – ділова Україна
7. http: // www.infoart.ru8000/misc/news/obzori/htm – огляд преси
8. http: // www.isi.gov.ua – матеріали ЄС і РЄ